

VÍTĚZSLAV
NEZVAL

BÁSNĚ
NOCI

ODEON

Praha

1966

DEDIKACE

1929

SMUTEČNÍ HRANA ZA OTOKARA BŘEZINU

Když ztratil v smrti duch svůj uzamčený kruh
jímž chrání Věčný Bůh svou Modrou Katedrálu
jde v třpytu zlatých much stín rakve plné stuh
vstříc spánku bez předtuch jak svaté lázni Grálu

Kněz klečí v modlitbách a jak by chřestil hrách
při dlouhých nešporách za růžencové hrany
ho jímá dlouhý strach a zbožně líbá prach
Král leží na márách ve dveřích u dvorany

Je bez nástupce Král jak by se průvod bral
a beze slova štkal pod tíhou kruté rany
měsíc jak svátý Grál se světlem rozehral
a hrana hučí dál na všechny čtyři strany

Je opuštěný trůn v smutečném smyku strun
králové bez korun se rozpadají v prachu
a světlo sedmi lun jež hlídá texty run
se tříští na portál a uhasíná v strachu

Je bez nástupce Král jak by se posel bral
a těžce vrávoral stín koně smrti kluše
v korunovační sál kde jak by duhou hrál
se vznáší svatý Grál z hvězd básníkovy duše

NOCI

1929

Noc vyrojila zlatý úl nad sady večerů
nad věžičkami katedrál a ateliérů
a mocné hráze z porfyru a gigantická děla
se rozléhala v nádvořích jež lunou zkameněla
třesk oken hukot paláců a heraldický prach
se třepil v mřížích kapliček jak slunce na márách
ze stonásobných arkýřů zněl černý hukot pián
a průvod bílých jeptišek se ztrácel v květech lian

Zněl zvonek klinkal ospale a bez přestání bušil
já neviděl jsem všech těch krás jež poslepu jsem tušil
jak somnambul jenž běduje nad oceány vod
když potácí se po střechách kde blýská hromosvod
kde občas růže vybuchne jak oslnivý granát
nad gondolami Benátek nad hermelínem Granad
za pršky hustých olejů jež třísní záři skel
za pršky rezed slaměnek jež třísní hvězdný pel
bez harfového chorálu bez vyzvánění zvonů
ty oči plné reflexu jak střepy chalcedonů

I já té noci vyšel jsem jak tulák na svou pěst
a nechal jsem se zasypat tím horkým pískem hvězd
noc vyzváněla tropicky jak nemilostná hrana
noc průvod rakví bez bubnů noc marná karavana

Kdo zhasil světla v zahradách a září nad městy
kdo rozžal rubínový knot nad ložem nevěsty
kdo způsobil že vyje pes na drnu křižovatek
kdo způsobil ten nevěrný a hrůzyplný zmatek
kdo navrstvil snop po snopu kdo snil tak tragicky
kdo nalil do měsíce krev že stříká magicky
kdo rozlil černý kahanec kdo modrou lampu bere
kdo skryt za černou oponou zpívá své Miserere

Ach to jsi ty má nevěrná a bezútěšná noci
balzamovaná milenko jež voníš po ovoci
krvavá můro červánku stíne ježž zabil skok
zdechliny v svitu měsíce drásající svůj bok
tvé hašišové bradavky ční do prorockých vizí
tvůj hlas je rozbit ozvěnou jež vzdouvá se a mizí
ty loutno smrti třpytící se v parném orchestru
tebe mi daly sudičky v kolébce za sestru

Můj spánek třestí po střechách jak hysterická žena
a umíráček bije dál jak motiv z Beethovena
mé tiché bdění omdlívá jak žena při lásce
ach usíná však pádí dál ve zlaté ohlávce
do karmínových prérií do země Lotofagů
do korálové zahrady do proscénia mágů

Noc vyrojila zlatý úl nad sady večerů
nad věžičkami katedrál a ateliérů
hvězdy se třásly tropicky jak nemilostná hrana
noc průvod rakví bez bubnů noc marná karavana

PODIVUHODNÝ
KOUZELNÍK

1922

Jiřímu Mahenovi

PŘEDZPĚV

O nové kultuře sníš

a já nově ti v proměnách zpívám
fontáno s tygřicí jež jsi náhrobkem tohoto děcka
Troubil postilión a koníci běželi k nivám
rozplakat oči hvězd Má píseň je duhou s ní krácej

ZPĚV PRVNÍ

Genese podivuhodného kouzelníka

Jednoho večera procházej se podél nábřeží
jež bylo ponuré a světélkující jak fatamorgána
dal jsem se vésti lucernami
jež točily se v průjezdech
rozevřených na způsob zvířecí tlamy
a noc chvatem se přibližovala
vcházejíc do úderů hodin a do piana
jež smutně se rozléhalo až na druhém konci řeky

A sotva jsem se mohl ohlédnouti
po mléčném růženci obloukovek

tvořících v dáli síťový obraz města
neboť stanul jsem u polozbořené cihelny
již obrůstalo jen proutí
a sotva jsem si mohl uvědomit že jest

útlukem banditů

spatřil jsem kterak ztrácí se cesta
pod velikou homolí
na jejíchž stěnách tyčí se klášter nijak neproslulý

Tu musil jsem mysliti na budoucnost Evropy
té kolonie uprostřed níž můj přísný národ
podoben granátovému jablku
na některé z nízkých věží jak báh je vztyčen
a nemoha domyslit ani
suchou askezi neprobuzené jeho přirozenosti
zůstal jsem sklíčen
zatímco o kousek dál na návrší
kde klášter je protkán zahradou
mihl se obraz měsícem třikrát viditelný
a vše se to odehrálo mlčky
jak na stěnách filmového plátna
takže jsem poznal v oné dámě blaženou řeholnici

Ač se mi nikdy nesnilo o její minulosti

znám dobře ten příběh
který jest fialovým jádrem jablka
jež zavěsil osud na nízkou věž uprostřed kolonie
pojmenované *Evropa*

Hle vidím kapli
z jejichž omítek hledíval na ni Kristus v sedmi
podobách
a každá z nich ukládala se v jejím životě
zatímco sama jak nádoba kajícínosti
zachycovala klečíc vlastní svou krev
stékající s lůna po stupních
kdykoliv smyslný anděl s náhrobku Ježíšova
dotkl se pohledem nádherné linie jejího
svatého těla
jež bylo nahé jak ledová socha nevěstina

Nikdy nepocítila své krásy uctívajíc v postní den
přísné dogma o posledním soudu
nikdy ji nesměly uchvátit apokalyptické oči Janovy
a nikdy neuzřela nebes otevřených
nanebevstoupením
hroužíc se na studených dlaždicích chrámu
v ponuré tajemství smrti

Tak stávala se citlivkou
a proto jí bylo nyní odejít
k ledové homoli
jež byla zúžena na nejvyšším místě
v lodyhu sasanky
a proto ji zázračně omámila
bezbarvá vůně tohoto nemocného kvítka
takže v jejím křišťálovém břiše
podobajícím se křtitelnici
jal se roditi muž
kouzelník o němž zpívám

Viděl jsem dámu jak prchá mně vzad
i s lasturou větrné loďky
byla tak nádherná viděl jsem šat
když stoupala k ledovci vzhůru
pojednou vidím jak trhá si květ
ach kvítek sasanky chorý
byla tak nádherná viděl jsem krev
když padala s vrcholku hory
V jejím břiše se narodil muž
z té květiny kterou mi dala
kouzelník k jehož předkům chci jít

má píseň je duhou s ní krácej
troubí postilión a koníci poběžte k nivám
v jejím bříše se narodil muž
kouzelník po předcích země

ZPĚV DRUHÝ

Rodokmen kouzelníkových předků

V harému kopretin a mezi hluchavkami
tam kde skleník podobá se noční kavárně
vášnivé karafiáty se opíjejí
z pohárů konvalinek
jen jediný chlapec vzhůru se dívá
a neslyší

Odešel nebi blíž
a koupá své nemocné tělo
na hoře
v ledovcích

Sasanka

Pod ním vodotrysk šumí
to bílé srdce
to básníková píseň šumí
a nikdy nevytryskne k nebi
a zahyne v pláči
vodotrysk pod zemí

Do jeho tenkých houslí
doléhá z hlubin
vzpomínka
z křišťálové síně kde spí mrtvé krápníky
hluboce spí
a zdálo by se že varhany vyhrávají v hlubinách
tam kde je krápníková síň

Uhelný důl
jak mnich který zkameněl
tě poděsí
nuž projdi rychle
a spust' se po nádherném copanu zlata
To byl střed země
a střed bolesti

Uvidíš zázrak na prahu země protinožců
Světélkující roubení studny
kulaté oko
nový zrak

Tot' laterna magica podzemí
jež na dně studny dívá se čočkou z rádia
a prosvětluje si zem
Hle cihlová řeka
s korábem jak mramor
sněhobílým
Labuti podzemí
zachycuješ se kotvou
o křehký talíř měsíce
tam dole
na nebi protinožců

Měsíc
rybí oko
čočka
poslední z rodokmene kouzelníkova
srp
jenž požíná démantové nebe

ZPĚV TŘETÍ

Jezerní dáma a kouzelníkovo mládí

Viděl jsem dámu jak prchá mně vzad
i s lasturou větrné loďky
byla tak nádherná viděl jsem šat
viděl jsem šat jak přes šarlat
byla tak nádherná měsíc se chvěl
když kouzelník na svět pohleděl
pohleděl
zaplakal
a měsíc hned vzápětí rozmávaným srpem
do černých mračen ťal
a večernice rázem

do vody seskočila
a jak vlna jedním skokem
v ženu se proměnila
Tenkrátte ponejprv uzřel kouzelník
jezerní dámu s rybím okem

Za sedm roků do světa šel
a po sedmi vrátil se zpět
tenkrát ji podruhé uviděl
a jal se vyprávěti

Já chudý sirotek
na břehu jezera jsem si hrál
Marie Vojtěch a lodníkůvic Jiří
bývali moji kavalíři
a já jejich král

V noci mne trápil
vždy tentýž ošklivý sen
Za oknem chajdy jaké už neuvidí svět
stoletá kočka hrbila na mě hřbet
vstával jsem nemocen

Jednou mi umřela
Marie z hospitálu
Nes jsem jí obrázek z kostela
nepustili mne k ní poněvadž měla spálu
Ó jak jsem zmatený když bijí hodiny
Pak jsem se učil hrát
na harmonium
Že mne měl regenschori rád
dával mi k svačině rum
Já chudý sirotek
táta mně útek

Chtěl jsem být zedníkem na dvoře
doma hodinářem
Když se pec nad kamny otevře
hned zase komínářem
Kalamajka mik mik mik
oženil se kominík

A zatím jsem madridským vozkou
a číšníkem v Londýně
Přestonav nemoc tu mořskou
dal jsem se k maríně

Pařížská děvčátka vás mám rád
umíte naznak milovat

V žaláři Petrohradu
vlekou se těžké dny
Co jsem měl dělat z hladu
tož chytám v Botiči okouny
Já chudý sirotek
na celý svět mám vztek

Něco mne přesahuje
a něco mi chybí
Jezerní dámo co mně chybí?
Z očí vám hledí ryby!

A na ta slova
jak vlnka pomine se vlnou
zmizela jezerní dáma
uprostřed vlnek pod hladinou

ZPĚV ČTVRTÝ

Revoluce

1

Zelený stůl podpíral ruce staré vláde
patnáct tisíc revolucionářů stálo na barikádě

Podivuhodný kouzelník v šatech kamelota
čte na rohu ulice kdejaké noviny
Soudruzi do boje! hřměla revoluční rota
se starcem v čele jejž kryly už šediny

Tu tam jsi viděl čapku našišato
ženy šly s konvičkami jak do práce
Četl se *Manifest* To každému z nás budiž svato
Hej soudruzi hurá na zrádce

Kamelot nespustil oči z Manifestu
Nemůžeme ztratit nic než svoje okovy
tož vari z cesty chlape já chci mít také
volnou cestu
Revoluci? Vyhrát? Ty se opovažuješ
pochybovat? Kdo to ví?

Dejte mi zbraň ať mohu také stát
největší kokardu mně dejte udělat
Něco mne přesahuje a něco mi chybí a Komunis-
tický manifest ten se mně strašně líbí
Největší kokardu mi dejte udělat
Sbohem sbohem sbohem

A než se revolucionáři nadáli
dva chlapi velké koše zvedali
a kamelot před nimi raz a dva
jak generál setnině tempo udává
a vytahuje z koše kokardy

a volá pln boha a smíchu
Vojáci soudruzi do gardy!

A od vojáka vojákovi
kamelot rudou kokardu připíná
a bodáky napřažené k boji
padají na zem jak jiskry z komína
a celá barikáda volá Tak přec čert to ví
ztratili jsme okovy

A než se z křiku vzpamatovali
kamelot sedí zas na rohu
čte kdejaké noviny a všechny oznamovaly
Diktatura proletariátu
všichni a žádný
ztratil se kamelot však nehleďte ho
nových presidentů nepotřebujem
a občan z něho bude
tak jako tak řádný

2

Šestiboké obličej svítlen
jsou bledší než jindy samou radostí
Sověť byl ještě téže noci ustaven

ve družném přátelství a v tichosti
Nevěstky odvádějí domů pravé milence
pomáhajíce rodičkám na ulici převazovat

kojence

neb od zítřka začne pracovat každý

jak může a jak se naučil

a není těch strašných peněz a není pánů a vojsk
a není už ani kokard o nichž jsi včera snil

Co bylo to pochová zítřejší nové ráno

Co jest to platí a budiž ti tebou samým

odevzdáno

Co bude

to vyřkly už včera kokardy na barikádě

Komuna volných

Ze všech včerejších zákonů jen dva nové jsou

stvořeny

Nezabiješ jinak mezi šílenci strávit bys musel

svoje dny

a neporušíš práce

jinak tě budou soudruzi hladem a žízní léčiti

abys moh příští den k práci jak ku přijímání

hladov a žízniv vstoupiti

Co nadto přikazovaly včerejší zákony
toť vlastní tvá přirozenost nuž tedy vezmi si ji
A všichni lidé uvítali tento den v tichosti
jako by nebylo bývalo ani revoluce

Zaklepeš-li každé dvěře se ti otevrou
sklepení rozbourala se vlastní úzkostí nad sebou
z žalářů skladiště kolejnic se stala
aby všechny vězně co nejdřív jejich domovům
odevzdala

jak včera jsi žil tak můžeš i zítra zas
jenomže bez bázně a celý
a přes noc nové tužby a bolesti se narodí
o nichž včerejší lidé ještě nevěděli

3

Prapory nevlají slunce vlaje
dnes jak po roce
Pracovat bez pánů věc překrásná je
Kouzelník pracoval ve stoce
Zápach stoky
rovná se zápachu kanceláře
když můžeš po práci dvěma skoky

v nejlepším oděvu prohlížet nejhezčích

soudružek tváře

Pod zemí vesel když pracujeme
nad zemí smuten když zevlujeme
kouzelník před výkladem ryb
té nejmenší se táže

Červená rybko pod vodou
potkal jsem potkal
tvoji sestru náhodou

Oči oči
šedý kroužek vašeho oka
mně povídá vypravuje
že moje milá jest šedooká

Chtěl bych být chtěl
třeba jen měsíc nad vodou
a chtěl bych ji potkat
jen tak náhodou

Padá sníh
padá sníh
rybek se to netýká

a žádná z nich kouzelníkovi
žádná z nich
ani slůvka neříká

A před výkladem sádrových panen
kouzelník znovu se ptá
a s vyjevenýma očima
hledí jim na ústa

Kdyby byla při mně
věděl bych kterak se otázat
ale že si jen vzpomínám
je to mramor je to mramor
čeho se ptám

Děšť padá děšť padá
z myšlenky je jen nálada
z nálady smutný děšť
a když už nepřítel není
člověk sám na sebe padá

ZPĚV PÁTÝ

Láska

Mezi dvěma útesy jak v kolébce čaroděj spí
všecko je zhuštěno ve snu jak mrtvola pod rakví
Byl to zas tentýž ošklivý sen
Za oknem chajdy jaké už neuvidí svět
stoletá kočka hrbila na něho hřbet
Kouzelník probudil se svým vlastním výkřikem

A na to zavolání
jak rodička na výkřik dítěte jež stůně
vyrojila se vynořila
jezerní dáma z vodní tůně

– Jsi to ty máti vzdálená?

- Nevím co vaše slovo matka znamená

- Jsi to ty milenko blízká?

- Nevím opravdu nevím mně se jen stýská stýská

- Soudružkou mojí byla jsi snad?

- Můžeš mne jak se ti líbí nazývat

- Já vás miluji

- Já vás miluji

- Vidiš tamhle jsou mráčky
Ach ne pohled' to je jen stádo pampelišek
Vidiš hrobaříka
kterak se zastavil vyjeveně před ostruhou stračky?
Ach hled'me to on jde na pohřeb mnišek

- Ne vidím jen pavouka
ten nám z jemných tkanin měkké lehátko usouká

– Chtěl bych být hrobaříkem
chtěl bych všechny mrtvé přikrýt jedním víkem
aby jich nebylo

– Ach!

– Proč pláčeš?

– Zpívám

– Ne to nemůže býti zpěv
vždyť neřekla jsi dosud ani slova

– To je můj zpěv
Ničeho se mi dosud neudálo
To je zpěv

– Zpívej!

– Vidím vidím padá sníh

– Co vidíš tam dole na náměstí?

– Třicet zedníků třicet bubeníků

– Pohled' až k nebi vzhůru!

– Vidím nebe se otvírá

Bubeníci hrají všecka okna se v nebi otvírají
hle padá sníh

– Sníh je bílý?

– Ano Hled' zedníci stojí u oken
ty bílé vločky to oni házejí sem

– Kdo jsi že si tak lehkou na vše vzpomínáš?

– PĚNA

Divoké víry mne vzhůru vehnaly
hvězdy se ve mně koupaly
Mezi dvěma nekonečnostmi ta třetí

– Jakou příčinu mají tvoje slova?

– Neznám příčiny a důvodu

– Potkal jsem tedy svou vlastní náhodu
Avšak miluji tě Miluji tě a neznám
Viděl jsem nebesa otevřena tvými slovy
a země pohnula se v hloubi tvými slovy
Musím odejít Náhoda může já nemohu

– Od které doby je tomu co jsi tak zhřešil?

– Ach neptejte se Býval jsem šťasten
když soudruhy prací svou jsem těšil
a poněvadž se mi čehosi nedostalo
teď cosi mne přerůstá

– Můj milý můj krásný líbej mne tedy na ústa!

– Líbám líbám Ach kde Kde jsi?
To jen jako by po tobě v dáli zašuměly lesy
Pověz mi pověz jakého pro tebe užítí jména

– Pěna pě – na

A z dálky ozývá se tiše

– Pě – – na...

– Když bylas při mně
nevěděl jsem kterak se otázat
ale že si jen vzpomínám
je to pěna
čeho se ptám

Děšť padá děšť padá
z myšlenky je jen nálada
z nálady smutný dešť
a když už nepřítel není
člověk sám na sebe padá!

ZPĚV ŠESTÝ

*Pohroma Kouzelníkovy metamorfózy
a transfigurace Vodotrysk*

Motorové pluhy hluboce pitvají zemi
Kříž na rozcestí je bleskem rozražen
Stín města houpá se v dálce mezi haluzemi
U městské brány stojí prázdná drožka před
zájezdním hostincem

Komíny v šikmé řadě zvolna odcházejí
Dým soustředil se kolem nádraží
Vlaštovky padají z něho střemhlav do alejí
podél jeřábů přelévajících se jak závaží
Dům nekonečná řada oken samé obličej
Tot' hospital v němž denně na sta lidí umírá

Hlad v ústních koutcích se ohyzdnými strupy směje

a jediná smrt dokořán oči otvírá

Kouzelník zapomněl opět na své hoře

vmísiv se mezi soudruhy

Na poli zpustlém neúrodou mlčky oře

v továrnách mlčky obsluhuje soustruhy

Tak octnul se u dveří nemocnice

Soudruhu lékaři dej práci já jsem zdrav

Nemocní tuhnou pohledem jak uhašené svíce

Na nosítku je deset přelomených hlav

Kouzelník vstoupil do pitevny

Nazelenalá těla osvětlují práh

Jak je ten život strašně levný

když ho tak člověk vidí na márách

Revoluci jsme vybojovali

náhoda lásku odnímá

Náhodě štěstí jsme obětovali

Náhoda soudruhu zde hladem

hubené břicho rozdýmá

Což nemožno jí ubránit se?
či snad jsou slepé oči člověka
anebo má své tajné skrýše
a chodí k nám až příliš zdaleka

Něco chybí
a něco přesahuje
kouzelník proti náhodě mrtvoly organizuje
a ony hnijí dál přec jak na souši leklé ryby

Kouzelník od mrtvého k mrtvému se kloní
to není život ty údy malátné
a na každou otázku zubaté čelisti zvoní
Vícekrát ne

Vždycky se zdálo že smrt je páka
jíž člověk otevřen o jakési tajemství zbohatne
a zatím na každou otázku bezzubá čelist kráká
Vícekrát ne

A kouzelníku jenž tupě se k mrtvolám sklání
nejsou ty kosti už pranic posvátné

jak by v nich života nebylo nikdy ani
když nutno teď říci Už víckrát ne

2

V bronzovém lese divoké feny řvou
skleněná rybka tam pluje pod vodou
Dvě skály tu stojí jak sedadla z křišťálu
Kouzelník obnažen usedl na skálu

Bronzové haluze nad hlavou sténají
Feny se v nažloutlém kapradí mihají
Kouzelník vykřikl hlava mu poklesla
tělo jak v horečce choulí se do křesla

Vlastní zvuk ozvěnou z dálky se posmívá
Chceš-li být živ proměň se zaživa
Tělo se rozpadne život však musí zbýt
Chceš-li ho poznati musíš se proměnit

musíš se proměnit před svýma očima
Hle život v sedmi proměnách začíná
Z mraků je smutný déšť z myšlenky nálada
a tělo k sedmi předkům se propadá

I

Sasanka

Hle to byl pravý kouzelník
jenž takto cestoval
První cesta končí
u smrtonosných skal

Tot' grónská zem to ledy jsou
a loď se propadla
Kouzelník holí černou tvář
v hlubinách zrcadla

A grónští obyvatelé
na honbu velryb jdou
První rána třeskla
u lodi pod vlajkou

V průvodu mužů jiný muž
a stejně okován
seveřané mu postaví
na mořském břehu stan

Dva roky dlel tam kouzelník
vždy šťasten víc a více
až jednou zemřel s přáteli
na černé neštovice

II

Vodotrysk pod zemí

A ledovec ho uchvátil
a pluje v širou dál
Do kaňonu se zřítíl s ním
aby ho pochoval

Kabely hučí pod vodou
a mrtvý živ chce být
tož v sochu Buddha proroka
se musil proměnit

III

Krápníková síň

To byla Zadní Indie
ta divukrásná zem

kastovní muži v šarlatu
se klaní před bohem

Kastovní muži bez srdce
a pýchou je jim bůh
ten dal jim kolem majestátu
začarovaný kruh

A černochovejž viděli
v blízkosti sochy jít
pro neuctivost k bohu dají
zaživa upálit

A bohem byl jen kouzelník
veselý héraj z davu
jenž neměl nikdy žádné úcty
pro pomazanou hlavu

Bronzová socha se kymácí
a padla do prachu
z jejího nitra vystupuje
armáda černochojů

IV

Uhelný důl

Světlem táhnou černoši

raz dva

Světlem táhnou černoši

válčit jak se přísluší

Dolem táhnou horníci

raz dva

Dolem táhnou horníci

ženy slouží v márnici

Denně horník umírá

raz dva

Denně horník umírá

žena rubáš ušít má

Když ten rubáš ušila

raz dva

Když ten rubáš ušila

smrt je všecky skosila

V srdci měli nenávist
raz dva

V srdci měli nenávist
kdo dá malým dětem jíst?

V srdci měli žhavý troud
raz dva

V srdci měli žhavý troud
Šachta hrozí vybuchnout

Vybuchl důl za dolem
raz dva

Vybuchl důl za dolem
město lehlo popelem

Pomstili se horníci
raz dva

Pomstili se horníci
ženy rodí v márnici

Pomstili se černoši
raz dva

Pomstili se černoši
jak se lidem přísluší
    raz dva
    raz dva

V

Intermezzo

Světélkující roubení studny jak signál
uprostřed podsvětních hlubin chtěl bych vztyčit
zlatý horizont když slunko již nesvíí
anebo alespoň vlastním svým prstem
ukázat na východ k *Moskvě*
a pak se rozejíti
po všech koloniích
podél Tichého oceánu

V nějaké prérii
viděl jsem Evropana vedle mulatky
a kolem dokola pěníla se jen kukuřičná zem
slyšel jsem polibek
a několik oddaných slov nevyslovitelné řeči
a koberec protkaný mandelinkami

A viděl jsem postilióna
kterak chvátá k nim s fotografií mé země
a hvězdy se rozehrály jak cimbál nade mnou
a viděl jsem hvězdu nové oddanosti
světélkující roubem studny jak signál
uprostřed podsvětních hlubin se tyčit

VI

Nový zrak

Teď byl to indiánský šik
viz péra volavčí
Podivuhodný kouzelník
jde vzadu s Apači

A Fairbanks chytá do lasa
co padne do cesty
Apollinaira Picassa
mé svůdné fantasty

A Chaplin veze milé dar
na motocyklu
zrcadlo hvězdu kaviár
vše co je k jídlu

Od pásma k pásmu hemží se
jen samé výlety
dnes básně mají oblibu
jak včera kuplety

A básníci už neprosí
za chudou prebendu
ti baví se jak černoši
při řvoucím džezbendu

VII

Mramorová loď a měsíc

A kouzelník si vzpomněl zas
na svoje nemocné
Nad celým světem zaznělo
Už víckrát ne!

Na malomocných ostrovy
se rychle odebral
Ať kvetou hvězdy na hnoji
do štítu sobě dal

A všichni lidé čekali
na vykupitele
a karavana smrti jde
jak ve snách nesměle

Tok Amazonky modrá se
jak svůdná Lorelei
a vábí táhne do hlubin
a dole má svůj ráj

Dole je mramorová loď
královna podzemí
v té uzdraví se v jeden ráz
nejtěžší nemocní

A karavana smrti jde
vždy hlouběj po vlnách
v lodi je zcela jiná zem
jak přestoupil jsi práh

Mramorová loď odplouvá
vždy hloub a v širou dál
na spodním nebi měsíc je
poslední hospitál

Hospitál mrtvých na věčnost
ráj těžkých nemocí
Kouzelník nad mrtvými bdí
ó měsíci můj měsíci

Na zemi Fairbanks chytá dál
co padne do cesty
Picasso Apollinaire
píseň je na konci

3

Podivuhodný kouzelník okem měsíce
naposled pohleděl na zem
Je ráno Pod ním se budí ulice
všecka okna se otvírají jedním rázem

Uprostřed kulatého náměstí
fontána s tygřicí vodu k nebi plivá
kouzelník na vlastní zkamenělé tělo pohlíží
jezerní dáma v podobě tygřice na jeho prsou

odpočívá

Z jedněch dveří vyjel postilión v trysku
a zaslechl úryvek vodotrysku jenž zpívá

Z hlubin k nebi
a z nebe k hlubinám
od konce do počátku
se přelévám
A mezi věčným pohybem
náhrobek kolébky mé je zem

Náměstí osamělo
Vidíš jen stařečka o holi s bandaskou v ruce jít
a vidíš jak blízko se k vodotrysku sklání
Voda v bandasce zvoní
a stařeček svlaživ si hrdlo dvěma doušky
šeptá
Dobry den ach jak krásny den
A usednuv do náručí vodotrysku
zemřel

Náměstí osamělo
Vidíš jak v ulici otvírá se poslední okno výkřikem
dívka běží ke kašně
a hned zase s miskou vody
po schodech vzhůru

Omývá bledou paní
jež omdlela

A paní jak ze spánku šeptá
Dobrý den jak krásný den
A vztyčivši se na loži
porodila

ZPĚV SEDMÝ

Závěr

Jednoho večera procházeje se podél nábřeží
jež bylo ponuré a světélkující jak fatamorgána
dal jsem se vésti lucernami
jež točily se v průjezdech
rozevřených na způsob zvířecí tlamy
a noc chvatem se přibližovala
vcházejíc do úderů hodin a do piana
jež smutně se rozléhalo až na druhém konci řeky

A sotva jsem se mohl ohlédnouti
po mléčném růženci obloukovek
tvořících v dáli síťový obraz města

neboť jsem stanul u polozbořené cihelny
již obrůstalo jen proutí
a sotva jsem si mohl uvědomit že jest útulkem
banditů

spatřil jsem kterak ztrácí se cesta
pod velikou homolí
na jejíchž stěnách tyčí se klášter nijak neproslulý

Tu musil jsem mysliti na budoucnost *Evropy*
té kolonie uprostřed níž můj přísný národ
podoben granátovému jablku
na některé z nízkých věží jak báh je vztyčen
a nemoha domyslit ani
suchou askezi neprobuzené jeho přirozenosti
zůstal jsem sklíčen
zatímco o kousek dál na návrší
kde klášter je protkán zahradou
mihl se obraz měsícem třikrát viditelný
a vše se to odehrálo přede mnou mlčky
jak na stěnách filmového plátna

Viděl jsem přísnou ženu
uprostřed země s křišťálovým obzorem
a prošed tajemstvím jejích živilů

jež řadily se přede mnou jak mramorová sousoší
viděl jsem roditi se člověka
vesmír ohraničený hladkou linií kůže

Viděl jsem dobrodružné mládí
jak harém přeplněný obrazy
Viděl jsem naději a víru člověka
stojícího na barikádě

Slyšel jsem tajemství polibku
obletovaného slovy jak řadou barevných motýlů

Viděl jsem tisíc bakterií v těle nemocného
a kterákoliv z nich podobna ostnatému kaštanu
jak vesmír vedla válku
s krunýřovitými šupinami kůže

Viděl jsem člověka
pohrouženého uprostřed umírajících soudruhů
v nekonečné šachtě dějin
Viděl jsem volného člověka jenž podoben bohu
znásilňoval krystaly staré skutečnosti
v nový útvar

Viděl jsem život v nespočetných proměnách
a blahořečil lidské touze
hnáti se za novými hvězdami
jež postupně rozžehovaly se a zhasly
za skleněným výkladem noci

Ráno se přibližovalo na náměstí
a já pod kašnou odkládal uskutečněné tužby
jak odkládá stařec nachové svoje tělo
a z rozšířených očí mlékařek
četl jsem nové povinnosti rodícího se dne
jež vyvstávaly přede mnou jak nedokončené

odlitky

abych je zbarvil hořlavým štětcem svých víček
jež přivíraly se k dosnění zahlédnutého

Jda probouzející se ulicí města
uprostřed *Evropy*
předčítal jsem si nahlas rudá návěstí
jež v sedmi jazycích opakovala týž příběh
o přátelském stisknutí ruky na setkání
Přísně zamžená okna továren
měnila se mi ve volné sdružení přivřených očí
za nimiž naklonění nad pohybem ozubených kol

organizují dělníci svůj sen v novou hvězdu

volnosti

A zůstal jsem státi nad svou prací
jak strojník nad kotlem v němž stoupá vařící olej
a když už ručička na vodoměru se zastavila
ozval se prudký výkřik sirény
a já odcházeje mezi halenami železných lidí
dokončil jsem svou báseň

AKROBAT

1927

Vladislavu Vančurovi

1

SLAVNOST

Celá Evropa se sběhla na bulváry
Bylo to v neděli dopoledne po velké mši
ze stromů odlétali ptáci s telegramy
na hedvábných listech jabloní
nebyly to jen holubice
jež roznášejí srdéčka růží
a proměňují se na konci oceánu v mlhu
ani straka s prstenem splývající s nocí
jež končí v diamantech
všecky babičky s družičkami
žebráci o berlách
páni ve fracích

zpod nichž tikaly hodinky
jak kuřátka zobající zlaté slunce
kolem pouličních stolků
ze 14. července budoucnosti všech měst
jež se houpala ve vyprodaných oknech s plakáty

S hudbou dveří puklic a sprch
byl očekáván příchod akrobata
jenž krácel po laně z madridské katedrály
přes Řím Paříž Prahu až na Sibiř
kde prý měl zasázeti do ledu
červenou růži Evropy k žluté růži Asie
na znamení úsměvů dvou světadílů

V parlamentech se proslýchalo
že jde o veledůležité diplomatické posláni
avšak podle jiných zpráv
byl tento nepostižitelný akrobat břichomlvcem
pronášel ústy kanárů v předměstí
neuvěřitelné sentence o umění jísti
sypal do dámských pudřenek prach
jenž proměňuje rasy
v jeho přítomnosti děly se tajuplné únosy

a kterási princezna octla se pojednou nahá
uprostřed průvodu
pln koketérie kreslil v kozelcích půvabná
akrosticha
a červená růže brzy zmodrala a brzy
se zdála neviditelnou
procházejíc bez ustání z ruky do ruky diváků

Rozšířila se pověst o tomto muži
jenž prý léčí svou gestikulací chromé od narození
a vesnice doprovázely svá procesí o berlách
neboť každý dům má slepce
osleplého zrcátkem na konci cíle
každá láska ucho navečer v loubí jež je hluché
k slovům vycházejícím jen jedenkrát za život
a jejichž krvavé ozvěny šlehají z hořících absintů
a nad hroby beze světla
a tolik němých jazyků z bázně s pohledy
na rozloučenou

V každém domě je klíčová dírka za níž
uhořívá svíce
nad poslední stránkou kalendáře bez čtoucíh

a nedokončené rodokmeny u nohou žen

tak krásných

tak krásných

že zemřely bez pokolení

Na konci každých schodů černá kočka

ale i žluté kočky běžící po hřebenech střech

v každé pokladně peníz ukradený nebi

rozsypaný růženec před číší jedu

přetržená kadeř v zahradě příliš světlé

růže v ústech umírajícího pod šibenicí

a zub vypadený na okraji lazaretu lásky

Na znamení jaly se zahalovati průvody

v polední klekání oblak

a objímající se za zvuku smutného kolovrátku

hleděly jako lační mrtví ze svých důlků

mezi balónky jara podél promenád

a od milníků cest v listí

Ale akrobat mávaje kloboukem nad zmrzačenými

přivolal myši věznic ropuchy hřbitovů

a červený déšť štěnic jak západ slunce

připomínaje tak dějiny lidstva starší kronik

Pojednou zazněl umíráček
a z nemocnice rajské v plamenech květináčů
vraty jež se rozvírala s dlouhou hudbou
na vozíku mrzáčků
jel sedmiletý námořníček bez nohou
stáčeje rukama zeměkouli
davem jak zdí jež se rozestupuje
a jal se závoditi s akrobatem.

Myši zmizely v děrách
a ropuchy schoulené k zemi
vypučely záhonem lilií
z kolovrátků odlétaly duše vlaštovek
a na prsou akrobata se zatřepotal veliký smrtihlav
jak frivolní vázanka

Z několika stran zazněl sbor dětí
piana se rozezvučela bez doteku na kobercích
jak jezírka crčící v zahradách
mnoho starců se rozsypalo v stříbrný prach
a dláždění bílé jak o božím těle
bylo plno šlépějí těch kdož toužili jen z dálky
patřiti na vykupitele

Akrobat jal se nakonec balancovati
na černých křídlech můry sebevrahů
hodil růži útlému námořníčkovi
jehož oči věrné a průsvitné jak dobrý vítr
se roztékaly po tvářích
nad padajícím akrobatem
na jehož rozhalených prsou se třepotalo
černé srdce jak netopýr

Z policejních budov spěchali strážníci
aby podali přesnou zprávu o totožnosti
šíleného akrobata
jenž padaje zanechal vyznání tak záhadné
že je to třeba volati
že je to třeba křičeti
že je to třeba šeptati
že je o tom třeba pomlčeti
mimo jeho slova tak záhadná
tak záhadná
že je to třeba zpívati

2

VYZNÁNÍ

Bylo májové jitro
v okně nad zahradou se slunečnicí
kolébka se houpá
4 hodiny zrána
a slunce veliká pečeť
na blankytném blahopřání
nepojmenovaný svět je nakupen ze všech
stran kolébky
je to fantasmagorické
umístiti stůl v tak malé hlavičce
ale je tu celá alej ve velikých květech
jež budou padat a přikryjí mozkovou kůru

bude se to podobati bílé květnové zimě
čmelák vytváří sluchový nerv
oči poprvé fotografují matku jež stůně
a tyto pochody světa panenkami
způsobují bolestné rozpětí
jeho první hodina na světě je pannou při

defloraci

příští okamžiky se budou zdáti rozkoší
je to první proměna bolesti v rozkoš
a matčin prs je velikým jitem
jež nás uvádí do hlubokého spánku
v němž se podobáme zavřenému pokoji
kde se dal nábytek do samočinného pohybu
židle se postaví na stůl
a hodiny budou odbíjeti nad alejí
konečně se probudíme
a budem polykati psa kočku kohouta
koníci pojedou ve veliké zátočině
vyplujem poprvé na nedělní výlet
matky se budou námi chlubit
ale při každém pohnutí nám zachrastí

v hlavě arzenál

napodobíme svůj prvý bezděčný výkřik
kdyby nás posadili do hnízda

už nikdy nezapomeneš toho tajemství
budeš je hledati v matčině sukni když spí
anebo porozevíraje bázlivě dveře do noci
v knize již uschovali příliš vysoko na skříni
třesa se úzkostí nad milostnými dopisy

v kufru služek

jsi lenivý

a písňě tě rozpláčou steskem v němž jsi šťasten
klečíš vedle ní v chrámu o božím těle
domnívaje se býti ženichem

chtěl bys být voják jenž se loučí polibkem

se služkou jež pláče

přitisknutí v smutném šepotu jímž se zardíváš
rdíš se za svoje tajné myšlenky

a nevěda co bys řekl

hraješ své smutné mlčení na černých klávesách
neděle večer a celá vesnice ti naslouchá pod okny
to je tvá sedmiletá poezie již házíš hvězdám

Vidíš padati jitřenku

to prý je duše Marie již jsi znal do té doby jen málo
ale dnes zemřela

kladeš na její mrtvolu obrázek

budeš plakati stydě se za slzy

jsi tak sám
nevíš komu by sis postěžoval
a nikdo se nedozví že největším tajemstvím
je bolest

Máš svátek
a dávají ti grenadinu
po letech budeš šeptati růžové rýmy
mysle nevědomky na tento den
píseň ti objevila studánku
a všechny studánky budou místem dostaveníček
pro dívky z písní
a růže ti budou připomínati drahou
přítomnost románových žen
záhadná komediantka jež hrá Jenovefu
budeš ji hledati po celý život ve všech městech
je to cizinka
miluješ jarmarky se snědými kramářkami
pomalovaný perník jenž chutná smutně
tak jako všechny ženy jichž se dotýkáš
avšak budeš navždycky milovati jejich
bizarní krásu
žen jež jsi zřel jen jednou v životě

Bojíš se příliš známých hovorů
všech žen jež se podobají sestřám
truchlivé uličky hříchů s exotikou cirkusu
sedíš nad růžovou sodovkou a orchestrion rachotí
umělá srdce na ústech žen v křiklavých cárech
odkrýváš v řevu jejich šminků hlas svaté Jenovefy
a padaje na pohovku mluvíš horoucně o lásce
louče se pokaždé na neshledanou

Odcházíš do ústraní
jitro má velikou pečeť skrývající mystérium
z prachu mrtvých žen jsou květiny
blatouchy příliš žárlivých mužů
růže pyšných žen
sněženky panen
všecky květy pokrývají zemi jak vzpomínky
srdce mužů
oblaka vezou snění
je to na tisíc milostných dopisů v myšlenkách

Stoje uprostřed přírody
sníš o ženách jejichž tělo by bylo blankytné
a nad potůčkem s oblohou

pláčeš do klína panny Marie
To je tvé náboženství

Jednoho večera se vrací tvůj otec
smuten z městečka
hvězdy svítí a tvé piano mlčí v černém pokoji
nevíš co je to ultimatum ale listovní tajemství
je zrušeno
ach ubohé dopisy nad jejichž polibky
se budou vznášet úřední razítka
všecky mosty jsou střeženy
a pozdě k ránu projel nepozorovaně tajemný vozík
to je válka
pozoruješ dalekohledem hvězdy z nichž
bys uviděl bojiště
bílé sestry odvázejí maďarské vojíny
z nádraží do lazaretu
je to čiré jako sníh a krev
vlaky plné kytar s pentlemi
a tolik lásky v očích dívek a vojínů
jako by válka byla láskou

Celá vesnice osvětlena petrolejovou lampou
starý pastýř vytrubuje vpozdvečer

v zákopech vzpomínají si všichni muži
tého křídlovky
žádný pták nebyl vítán s větší melancholií
na polních lístcích jsou nekonečné besedy
s něhou beze slov již ozařují granáty
hudby rachotí nad věčným svátkem dušiček
jehož kříže spojují dny
z obkladů jsou prapory na radnicích
každé klekání je očekáváno s posvátnými
prosbami k hvězdám

Ženy líbají na rozloučenou cizince
procházející podél jejich zahrádek
z neznáma do ohně
nikdy nebylo tolik vzpomínáno žen jak
nad kopřivami koktajících mitrailles
Vánoce chřastí v zvoncích na zapadlých
cestách večera
tvé saně zastavují před dívkou z dopisu
dlouhé večery při vytažených žaluziích
křišťálu hvězd
a zatímco smrti v mysliveckých šatech
se křížují na velikých stanicích

dotýkáš se poprvé velkého ňadra jak pod
lupou v měsíční noci
podzim jehož všecky listy jsi popsal jejím jménem
číháš žárlivě za hromádkami šterku fantómy
v melancholických změnách počasí lásky
za pootevřenými dvířky zahrady
z nichž nikdy nevyházíte
avšak kudy odejde ke své svatební tabuli
je to úmrtní oznámení z něhož cinkají přibory

Jsi uchvácen osamělostí tlače se z peronu
kde číhají policisté
sychravost skladišť ve všech ulicích
špinavé pokojíky bez vyhlídek jak ráno nevěstky
žíněnký se špinavým pivem rubu lásky
bojíš se švábů jež tušíš za každým průjezdem
to je město bez cíle
odpadky obědů
a smutné kanály připomínající život spodin
touláš se ráno v tržnici
k níž proniká zápach tabáku a vlhké chrchly lokálů
továrny dělají věčný soumrak
chtěl bys žít

nechápage otroctví mechanismu

průmyslových čtvrtí

Jsi unaven

a noční vlaštovky přinášejí subtropické

klima světél

město se proměňuje v rajku

zasmušilá nálada černochoů v barových dýmech

propadáš bezmyšlenkovité halucinaci

piješ noci

jak černou kávu

den prázdný šálek

stojíš jak žebrák čekající polévku

ale alkoholické panenky

prskavky jimiž nevzplaneš

propálené kalhoty

to je výsledek tvých chimér

Miluješ absint

a stojíš nad dvěma pohárky

to jsou oči v nichž je ztělesněna tato

chimérická zeleň

jsou to dva roky spánku

při nichž vidíš genezi všech údů

je to fetišism
učíš se loviti ruce na kostkovaných ubrusech
věčné medúzy jež nikdy neumírají
a veliký detail úst
nevíš máš-li zbožňovati osud jejich historie
je to předměstí plné koloritu
ale lhoucí ústa ředitelky básní
vždy znovu je dlouze pronikáš
je to kouzelná skříňka vzpomínek
naše bdění je vždy protahováno okamžiky rozkoše
je smutná jako kohout Sahary
její neplodnost rodí tisíceré halucinace jak písek
naše cigarety se od nás astrálně odlučují
žena již bys přirovnal k oblaku

Sedíte pod oranžovým slunečníkem

za rovnodennosti

zdá se že nadejde osud podzimu
den kdy je vám spolu umřítí
prášek smrti jako sníh na sklonku července
bude to pokoj o němž jste snili
a žaluziemi proniknou paprsky zhasínajících růží
od toho dne se loučíš se všemi paprsky

na neshledanou

hle prostý nosič zavazadel při úderu 12. hodiny
padesát kilogramů smíšeného zboží se

proměňuje v talíř polévky

tento život hledání břemene jímž bychom

zatížili žaludek

plíce nadýmají registraturu

listonoši s telegramy budou předbíhat svůj život

a vězeň sedí děláje 30 let tuberkulózní mráčky

milionáři tančí po penězích kolem jámy

je to věčnost již nazýváme smrtí

a kdybys byl císařem

a krmili tě květinami

staneš se stejně kusem hlíny v květináči

Vzal bys za ruku prodavačku fialek

šli byste přes koncertní kavárny po cestě

sypané pudrem do garderoby

v nichž se proměňují ženy ve vlaštovku

a z bělásků stávají se žlutí admirálové

budete vždy znovu měnit kostýmy

aby nakonec usnula nahá v zátíší

nedopitých sklenic

povedeš ji do kuchyně na konci města

její zástěra přikryje noc pohlaví

ale ty znáš tajemství bílých okamžiků
je to nevyřčené čekání na výkřik dítěte
bouříš se
nač probouzet nicotu z nebytí
nač kaliti vesmírné ticho věčnosti
a zvlnit je nicotou vteřin jež dýchají v rytmu srdce
je třeba dokončiti svůj rod
a zanechat tuto úlohu slepým lehkomyšlníkům
strháváš bledou zástěru
a směješ se krutě nechápajícímu ženství
jehož oči pláčou
život pozbyl své marné poslání
je potřeba vyčerpati všecku marnost
svlékáš se
stojíš před zrcadlem
a učíš se akrobatice
je to optimism
nechceš skládati zrcadlo v starý celek
všecky střepy odrážejí přítomnost
žárovka svítí stokráte
to jsi ty
polykáš z tisíce úhlů tutéž vteřinu
stávati se v nekonečných podobách vteřinou
již víckrát neuzříš

spálená jepice padá v tisícerych odrazech
je to hvězda s níž se řítí celý vesmír
to vracíš bohu jeho čas

Ženy procházejí ulice dny a lože
na neviditelných bruslích
jarní den letí jak modrý balón
s restaurační zahrádkou
a slunce sype svůj zlatý písek
zapadáte do sebe na tomto kolotoči zoubky
jak hodinová kolečka
toto nevýslovné míjení vteřin v plachých polibcích
jež jsou jako noci hvězd v nocích beze hvězd
kolem šedivých náhrobků těch kdož
zanechali pokolení a rozsypali se
kolem černých náhrobků těch kdož
zanechali hvězdy a žhnou
cestuješ za probouzející se květenou
v nesčíslných světlech
vleka za sebou stín soumraku dešťů a úzkostí

Na trávníku tančí děti mezi bublinami
poletuješ mezi nimi
svět ve věčných plenkách odrazu slunce

jitřní záblesky oken skřivanů a trav
každý den světa v den stvoření světa
každý list růže v den stvoření růže
každé tisíciletí v den neviňátek
stříbrná věčnost pastýřských cimbálů

Za soumraku platanů nářek milenek v oknech
nad kolovrátky zmrzačených starců bez duše
ach soumraky
když stárnoucí ženy v zrcadlech oplakávají
vícekrát ne svého kouzla
veliké prchání hudby podzimu zahrad
loučení beze slov za elegického klekání
v besídkách jež se ztrácejí
svět ve věčných flórech západu
večerní kola rybníků s dlouhou ozvěnou vlaku
jenž se vzdaluje na věčnost
každý den světa v hodinu smrákání
pokojů nadějí a lásek
každé tisíciletí v hodině stárnutí
žlutá věčnost padajícího listí

Ale burzovní lidstvo v statistikách
počítacích strojů za ústředního topení

v pýše studené páky ostří gilotin jež

v chladu trhá hlavy

v násobcích tupého plození

odmocnin žebráckých šosů

úměr lásky

rovníc titulů

v početním shonu bez rozkoše

zatímco věčná zima sype život v proměnlivých

hvězdách podobenství nebe

jež smetou v povodních melancholické mlýny

v reflektorickém pohybu ker

po nichž tančíš

vrhaje řetězy

řinče zvonky

padaje s vrcholku ledovce

chytaje se slunečních drátů

po nichž šplháš jak akrobat

dlouhými dny

nad barikádou

zahradami s jezery

městem věží a hromosvodů

močály hřbitovů

krví žní

jak slunce

bílé

rudé

černé

z východu na západ

a spánkem Tichého oceánu

na nový východ

III

AKROBAT

Slavnost končila
z procesí zbylo několik opozdílů v krčmách
zapíjejíce smutek věčnou chorobu
staří opilci jež neuzdravila zázračná studánka
melancholické sbírali pošlapané kytice
odcházejíce plakat bez slz do opuštěných
pokojků s obrázkem lásky
kapely se rozprchly jak aleje divokých
magnólií po vichřici
a tu a tam ozval se ojedinělý nápěv
v zapadlých domcích u silnic
slunce vykonavši svou denní pouť

po neviditelném laně nad miliony měst
zapadlo pod obzor
a přemožený akrobat vztahoval ruce po tomto
akrobatovi vesmíru
jenž umírá pro nás každodenně
ale to není smrt
na druhé polokouli se vztahují po něm ruce
v ranních županech
pyšné majestátní a pokorné slunce
z něhož zbyla jen růžová vzpomínka západu

Akrobat věděl jít jíti
ale jeho nohy byly chromé pýchou
ale jeho nohy byly chromé bázní
pýchou milence všech zázraků osamělého anděla
bázní toho jehož údělem je milovati
bez oddechu až do konce
jeho nohy byly chromé stářím jinocha
jeho nohy byly chromé mládím muže
viděl své dětství
sedmiletého námořníčka bez nohou
a volal
odved mě tam kde je život
mimo vše

a dítě uchopivši ho odvážnýma rukama
vedlo ho daleko z města přes rozpačitá pole
na sklonku zimy
nad kopec kde se zdálo že svět končí

Pojednou se objevila kupole
jejíž zlatý kříž stál v nebi
a jak šli vynořovalo se ponenáhlu tajuplné město
město lázeňských vil v zahradách
za jehož železným plotem odbíjely dlouhé hodiny

Bylo to město zázraků
králové čekali tam na věčný signál
tajemného posla

Panny Marie s blankytnýma očima mater doloros
milostnice svlékaly po celý život svá těla bez úkoje
prokletí němí básníci nad bílými listy melancholie
papežové se ukrývali v zapadlých
komůrkách svého vězení
automobil s červeným křížem přivážel

vždy nové a nové hrdiny lásek
bylo to sanatorium choromyslných
to krásné tajuplné město s kupolí
ohromná bibliotéka

jejíž romány se opakují vždy znova
těch blahoslavených světců
kteří opustili marné úkoly pro jeden utkvělý

polibek

pro jediný podvečer bázně
pro jedinou píseň
pro jediné smutné slovo
těch kteří opustili vesmír marné nudy
pro jediný okamžik kouzelného poblouznění
jež opakují po celý svůj život jak Buddha nirvánu

Byl večer

a město znělo hudbou rozkoše
v tajemných oknech vyskakovaly bludičky
a skla hořela měsíčním ohněm
za nimi vynořovali se hrdinové
jejichž údělem je proměňovati se

Akrobat stál na opuštěné silnici
Na shledanou město bludiček
smutný ráji těch kdož milovali a neumírají
na shledanou město akrobatů
na shledanou město krve světél v zahradách

a hvězd

EDISON

1927

I

Naše životy jsou truchlivé jak pláč
Jednou kvečeru šel z herny mladý hráč
venku sněžilo nad monstrancemi barů
vzduch byl vlhký neboť chýlilo se k jaru
avšak noc se chvěla jako prerie
pod údery hvězdné artilerie
které naslouchali u politých stolů
píjáci nad sklenicemi alkoholů
polonahé ženy v šatě z pávích pér
melancholické jako v podvečer

Bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Vracel jsem se domů přes most Legií
zpívaje si v duchu malou árii
piják světél nočních bárek na Vltavě
z hradčanského dómu bilo dvanáct právě
půlnoc smrti hvězda mého obzoru
v této vlahé noci z konce únoru

Bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Skláněje se s mostu uviděl jsem stín
sebevrahův stín jenž padal do hlubin
bylo tu však něco těžkého co pláče
byl to stín a smutek hazardního hráče
řekl jsem mu probůh pane co jste zač
odvětil mi smutným hlasem nikdo hráč
bylo tu však něco smutného co mlčí
byl to stín jenž jako šibenice trčí
stín jenž padal s mostu vykřikl jsem ach!
ne vy nejste hráč! ne vy jste sebevrah

Šli jsme ruku v ruce oba zachráněni
šli jsme ruku v ruce v otevřeném snění
za město kde počínaly Košíře

z dálky mávaly nám noční vějíře
nad kiosky smutku tance alkoholů
šli jsme ruku v ruce nemluvíce spolu

bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Odemkl jsem dveře rozžal svítiplyn
veda na nocleh svůj pouliční stín
řek jsem pane pro nás pro oba to stačí
nebylo tu však už stínu po mém hráči
či to byl jen přízrak nebo sebeklam?
stál jsem nad svým každodenním lůžkem sám

bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Usedl jsem za stůl nad kupy svých knih
pozoruje oknem padající sníh
pozoruje vločky jak své věnce vijí
se svou věčně chimérickou nostalgií
píják nezachytitelných odstínů
píják světel potopených do stínů
píják žen jichž poslouchají sny a hadi

piják žen jež pochovávají své mládí
piják krutých hazardních a krásných žen
piják rozkoše a zkrvavělých pěn
piják všeho krutého co štve a drtí
piják hrůz a smutku z života i smrti

Řekl jsem si zapomeň už na stíny
otvíraje týden staré noviny
kde jsem v pachu novinářské černi tona
užřel velkou podobiznu Edisona
byl tu jeho nejnovější vynález
seděl v taláru jak středověký kněz
bylo tu však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

2

Naše životy jsou strmé jako vrak
Jednou k večeru se vracel rychlovlak
mezi Kanadou a mezi Michiganem
soutěskami které neznám jejich jménem
po plošině kráčel malý průvodčí
s čapkou nasazenou těsně do očí

bylo tu však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

Jeho otec krejčí švec a drvoštěp
kupec s obilím měl chatrč půdu sklep
a věčnou nestálost jež k potulkám nás svádí
zemřel touhou po vlasti a smutkem mládí

Tatíku tys věděl co je věčný stesk
dnes je z tebe popel hvězda nebo blesk
tatíku tys věděl že jsou všude hrubci
mezi krejčími i mezi dřevorubci
ty jsi poznal co jsou potulky a hlad
chtěl bych umřít jak ty také zdráv a mlád
avšak je tu cosi těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Nevím kde a máš-li jaký náhrobek
ze tvé krve zbyl tu malý pohrobek
hled' už slabikuje v Kanadě tvé knihy
hled' už těší se jak půjde na dostihy
hled' už čítá slavné životopisy
encyklopedii staré eposy

hled' už vyrostl hled' čas tak rychle miji
hled' už nehrá si čta knížky o chemii

Já jsem býval také v dětství hrdina
já jsem čítal také knihy Darwina
já jsem si hrál také vážněj nežli jiní
s kyselinou solnou v malé školní skříní
s burelem a čpavkem s cívkou rumkorfu
proč jsem chtěl být však též hráčem na harfu
proč jsem miloval však také kolovrátky
proč jsem si však také hrával na pohádky
z nichž mi zbylo něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Tomáši tys nebyl mužem métié
čet jsi „Analýzu melancholie“
i tys poznal žalost smutek stesk a lásku
v knížkách v Detroit mezi statisíci svazků
ty jsi sníval též o cestách po moři
ve své primitivní laboratoři
kterous připjal k vozům nákladního vlaku
v němž jsi čechral křídla papírových ptáků
Grand Trunk Herald! Velký Věstník ve voze!
Sázíš! Tiskneš! Válka! Srážky! Eroze!

Voláš právě vyšlo! Kupte! Nové zprávy!
Požár v Kanadě a Malý kurýr z Jávy
bylo tu však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

Jednou jsi se náhle vrhl pod kola
ani živé duše kolem dokola
a už vlečeš chlapce mezi nárazníky
zachránils mu život vezmi si mé díky

Hle jsi v dílně na výrobu obuvi
stroje chrlí oheň jako vesuvy
co ses navzdychal při každé polobotce
vím tys zdědil neklid toulavého otce

Touláš se jak nosič z dvorku do dvorku
jednou zklamán odjel jsi do New Yorku
bloudě v této americké metropoli
byl jsi odhodlán se vrhnout na cokoli
snad hráls tehdy karty snad jsi také pil
snad tam nechals mnoho nejlepších svých sil

bylo v tom však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

Naše životy jsou bludné jako kruh
Jednou kráčel po New Yorku dobrodruh
bylo odpoledne s vlahým sluncem v máji
chodec zastavil se mlčky na Broadwayi
před palácem West Union Telegraf
kde to hučelo jak na rozvodné desce
byl to kamelot a velký vynálezce

Tisíc vynálezců udělalo krach
hvězdy nevyšinuly se z věčných drah
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce ani energie
to je dobrodružství jako na moři
uzamykati se v laboratoři
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce to je alchymie

Malá neděle ach kolik jasných zvonů
malá centrála slyš zvonky telefonů
vaše uši poslouchají milence
defraudanty hovořící o směnce
kalifornské lupiče a noční vrahy
telefonní rozhovory z Velké Prahy

Svět si hraje s vaším ušním bubínkem
stáváte se elektrickým pramínkem
fonomotory a mechaničtí ptáci
vzlétají až k hvězdám odkud se k vám vrací
jako k ptáčnickovi z rohu předměstí
hlásajíce vaši slávu z návěští
spávají pět hodin denně vám to stačí
v tom se podobáte hazardnímu hráči

Vždycky znovu žít a mítí mánii
jedenkrát jste uzřel v Pensylvánii
noc a obloukovou lampu u Bakera
pocítil jste smutek tak jako já včera
nad poslední stránkou svého románu
jako akrobat jenž přešel po lanu
jako matka která porodila dítě
jako rybář který vytáh plné sítě
jako milenec po sladké rozkoši
jako z bitev krácející zbrojnoši
jako země v poslední den vinobraní
jako hvězda která hasne za svítání
jako člověk náhle ztrativší svůj stín
jako Bůh jenž stvořil růži noc a blín
jako Bůh jenž touží stvořit nová slova

jako Bůh jenž musí tvořit vřdycky znova
hněta z svého dechu nové kalichy
snášeje se s vodou oblak na líchy

bylo v tom vsak něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

Večer na začátku října tentýž rok
sklícen odměřoval jste svůj vážný krok
po laboratoři v slavném Menloparku
uprostřed své korespondence a dárků
toče prsty mlýnek v snění ze zvyku
uhnětl jste maně z vláken uhlíku
ptáka našich nocí s kterým dlouho bdíme
metlu příšer stínů již je zaháníme
žhavé poletuchy snivých promenád
anděla nad štítý nároží a vrat
růže restaurantů kaváren a barů
vodotrysky noci ve tmách na bulváru
růžence nad mosty velkoměstských řek
aureolu pouličních nevěstek
věnce nad komíny velkých parolodí
slzy které kanou z výšin nad poschodí
nad katafalk města které tlumí je

nad budovy chrámů staré mumie
nad kavárny v nichž jsou plytké duše v dýmu
nad zrcátka vín nad jejich věčnou zimu
nad katafalk města mdlobných výparů
nad mou duši rozladěnou kytaru
na níž jako žebrák světel snů a lásky
vyhrávám a pláči proměňuje masky
s vášní truvéra já princ a bludný král
města orgií jež sluje Balmorál
jehož slavnou branou vcházím vždycky ve snu
černým kordónem svých poddaných a vězňů
knížat vražd a hysterických karmaňol
drožek šílenství a opentlených kol
sadistických vášní při nichž znějí zvony
chimér vzlétajících z ložnic nad balkóny
píják krutých hazardních a krásných žen
píják rozkoše a zkrvavělých pěn
píják všeho krutého co štve a drtí
píják hrůz a smutku z života i smrti

4

Naše životy se nikdy nevrací
Umíráme v troskách iluminací
jako jepice a jako blesky hromů

už se vznáší světla mezi listím stromů
už se chvěje v sněhu elektrický drát
už se blíží doba světlých promenád
už se budou hledat duše pod rentgenem
jako ichthyosauři pod neogénem
už se blíží k ránu zlatá rafie
už jsme svědky kinematografie
už nám budou zaháněti vypínače
strašidelné stíny hazardního hráče
už se nesou výkřiky a tleskání
už se Edison svým hostům uklání

Už je zase duše smutná po slavnosti
už jste v pracovně a už tu není hostí
kolik vynálezců udělalo krach
hvězdy nevyšinuly se z věčných drah
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce ani energie
to je dobrodružství jako na moři
uzamykati se v laboratoři
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce to je poezie

Je to úmysl a trochu náhoda
stát se presidentem svého národa
stát se básníkem jenž předhonil vás všechny
stát se skřivánkem jenž ukrad jádro z pecky
býti vždycky šťastným hráčem rulety
být objevitelem sedmé planety

Tisíc jablek spadlo na nos zeměkoule
a jen Newton doved těžít ze své boule
tisíc lidí mělo epilepsii
a jen svatý Pavel uzřel hostii
tisíc hluchých lidí bloudí beze jména
a jen v jednom z nich jsme našli Beethovena
tisíc šílenců již táhlo zámořím
a jen Nero doved zapáliti Řím
tisíc vynálezů jde k nám za sezónu
jenom jeden z nich však byl ten Edisonův

Už zas nespát už zas nemít záruky
už zas pálit vše co přijde do ruky
zuhelňovat jutu opičí srst hole
suché listí palem struny na viole
už zas bloudit ve své staré nevěře
nad bambusem japonského vějíře

běda pane běda je to vějíř lásky
jejž jste dostal jednou od neznámé masky
když jste se s ní setkal v mládí na plese
kdo to byl ach pane rozpomeňte se
loučíte se s její vůní na vějíři
už zas pálit vše ach běda už se škvíří
snad to byla jedna z vašich sudiček –
už zas natáhnout si na noc budíček
už zas k retortám už zas být Kolumbusem
už zas pořádati honbu za bambusem
procestovat celou zemi do šíře
za magickým dřevem tvého vějíře
jako muž jenž hledal čtyři zlaté vlasy
jako potápěč za perlou v stínu řasy
jako Kristus v tmách na Via Appia
jako hledač štěstí v mlhách opia
jako bludný žid na cestách za domovem
jako matka která bloudí za hřbitovem
čekajíc na dětský hlásek záhrobí
jako malomocný ze své choroby
jako poustevník jenž hledá boha v žízni
jako bohové svou smrt když věkem žízni
jako slepý básník vlastní pravou tvář
jako poutník pohled na polární zář

jako blázen na den posledního soudu
jako dítě na skřivánka hnětouc hroudu
Rozejeli se vám do Brazílie
do Japonska země krásných magnólií
do Havany umřít tam na malárii
jako umírají misionáři
měl jste jistě pane úsměv na tváři
pod bambusovníkem smrti na koníku
už se za vás hlásí dvanáct náhradníků
už si připravují svoje tlumoky
Mac Gowan tam strávil skoro dva roky
dal se směrem k velké řece Amazonce
jejímž tokům není začátku a konce
bil se často s dobrodružstvím o život
na peřeji jejích smrtonosných vod
bil se na nůž s chamtivými zlatokopy
přišed do New Yorku zmizel beze stopy

Jak vás milovat vy cesty bez cíle
vás vy noci tropů sluncem opilé
vás vy světla světél vás vy noci hoře
vás vy světla utonulá na dně moře
vás kdož umírali jste tak vesele
budou z vás teď bambusoví andělé

já vás vzpomínám však kdo to ještě pláče
už zas vyráběti nové vypínače
už zas hroužiti se na dno křivulí
už zas roztáčeti novou vrtuli
hled'te stárneme a čas tak rychle mívjí
už zas hledat prvky k nové alchymii
hled'te stárnem je vám osmdesát let
hled'te prapory jak o sokolský slet
vaše ruce bledé jako bílá křída
ne ach ne to není ještě panychida

Ještě vidět stále před sebou svůj stín
ještě rozbíratí složky žíravín
ještě se zas kůže rukou znovu drobí
ještě najít přístroj k cestám do záhrobí
ještě zpívati a nemít nikdy klid
ještě magnetku na lidský perispit
ještě zapomenout na všecko co drtí
na smutek a úzkost z života i smrti

V

Naše životy jsou těšivé jak smích
jednou v noci sedě nad kupou svých knih
uviděl jsem náhle v pachu novin tona

sníh a velkou podobiznu Edisona
bylo po půlnoci v pozdním únoru
zastihl jsem sama s sebou v hovoru
jako bych se býval opil silným vínem
hovořil jsem se svým nepřítomným stínem

Jako refrén zněl tu stále jeden tón
šel jsem po špičkách až k dveřím na balkón
přede mnou se chvělo moře světél v dáli
pod ním lidé ve svých lůžkách dávno spali
avšak noc se chvěla jako prerie
pod údery hvězdné artilerie
naslouchal jsem mlčky odbíjení z věží
pozoruje stíny v dálce na nábřeží
stíny sebevrahů pro něž není lék
stíny starých pouličních nevěstek
stíny aut jež porážely stíny pěší
stíny chudáků jež bloudí bez přístřeší
stíny hrbatých na rohu ulice
stíny plné rudých vředů příjice
stíny zabitých jež budou bloudit navždy
kolem stínů svědomí a stínů vraždy
zakuklené stíny v šatech vojáků
stíny láskou přemožených pijáků

stíny světců kteří básníky se stali
stíny těch kdož vždycky marně milovali
lkavé stíny meteorů padlých žen
křehké stíny cizoložných princezen

bylo tu však něco krásného co drtí
zapomnění na stesk života i smrti

Buďte krásná buďte smutná dobrou noc
zářivější meteorů jejichž moc
poznali jsme kdysi v parných nocích světél
reflektory stínů zbavené jak metel
jež nás šlehaly až k horké závratí
na shledanou signály jež nad tratí
lákáte mne do dálek jak dusné růže
na shledanou hvězdy polibky mé duše
otvírající mi lázně v zahradách
temné balzámy a hřebíčkový pach
jízdy na světelných křídlech avionů
na shledanou kruté slasti Edisonů
zdroje studnic naft vy slavné rakety
šlechticové země bez etikety
na shledanou hvězdy padající z věží
na shledanou stíny v dálce na nábřeží

stíny času na nějž není žádný lék
sladké stíny stíny snů a vzpomínek
stíny modra nebe v očích krásné ženy
stíny stínů hvězd v zrcadle vodní pěny
stíny citů jež jsou dosud bez jména
stíny prchavé jak noční ozvěna
stíny bledé opalizující pleti
stíny dechu dosud nezrozených dětí
stíny matek modlících se za syny
stíny preludů po městech ciziny
stíny rozkoší jež ruší spánek vdově
stíny preludů a touhy po domově

Buďte krásná buďte krutá dobrý den
krašší meteorů slz a přísah žen
lásko s níž jsme stáli na vrcholku hory
sbírajíce hnízda hvězd a meteory
na shledanou krašší snů a bludiček
už zas natáhnout si na noc budíček
pohled příteli co lidí klidně žije
ne to není práce to je poezie

Už zas trhat ve snách bledé lilie
už zas jíti do kavárny Slávie

už zas srkat každodenní černou kávu
už zas míti stesk a nachýlenou hlavu
už zas nespát už zas nemít záruky
už zas pálit vše co přijde do ruky
už zas slyšet tóny tlumeného pláče
už zas mít svůj stín stín hazardního hráče

Naše životy jsou jako noc a den
na shledanou hvězdy ptáci ústa žen
na shledanou smrti pod kvetoucím hlohem
na shledanou sbohem na shledanou sbohem
na shledanou dobrou noc a dobrý den
dobrou noc
sladký sen

SIGNÁL ČASU

1931

Naše životy jsou tvrdé krajíce
Každodenně trochu umírajíce
modelujem svoje embryální hlavy
jednou tomu řekli nemoc jindy zdraví
je to tentýž měsíc vždycky jiná čtvrt

Naše životy jsou sto let dlouhá smrt

První pátek v říjnu letošního roku
právě když jsem dopsal elastickou sloku
pro své opojeníchtivé čtenáře
(v pokojíku bylo jako na jaře)
zmocnil se mne divný nostalgický zmatek
který způsobily dráty od sluchátek

spletené jak modré cévy bez krve
všiml jsem si toho dneska poprvé
rychle zapojil jsem kontakt přijímače
Pojala mne úzkost hazardního hráče

Dálky šeptaly mně blízko u ucha
neopouštěla mne smutná předtucha
někdo umírá chci křiknout někdo chroptí
noc je zářivá jak Etna která soptí
vtom však uslyšel jsem staccatový hlas

Z pražské hvězdárny se hlásil k slovu čas

Deset hodin lidé chystají se k spánku
opilci čtou smutný zítřek z pekla džbánek
v hloubi lidských srdcí hlodá naděje
utěšuje matky světce zloděje
lékaře i jejich věčné pacienty
lidi bez práce a majitele renty
ba i ty kdož neví o svém krajíci
mozky šílenců a umírající

Deset hodin orloj na radnici bije
z přítomnosti je už vráska historie

není absolutna v této panice
všecko splývá nevíš kde jsou hranice
vyvolávám stěží matné snímky dění
pranic netrvá a všecko je i není
byli stavitelé sfing a pyramid
byli kupčící jež vyhnal z chrámu lid
byly amfiteátry a katakomby
kněží nevolníci dusičnaté bomby
lidé poslouchali slepě vladaře
byly doby kdy je vezli na káře

Signál zanikl jak slzy příliš vřelé
vystřídal jej hlučný pozdrav hlasatele
je to hydra jež má statisíce hlav

očekáváš s hrůzou pořad denních zpráv

Vidím Rusko Balkán Anglii a Čínu
ztratila se dívka v šatech z krepdešínu
kolik mužů touží po tvém objetí
možná že chceš navštívití podsvětí
chtěl bych podat ruku osobní tvé hrůze
já jenž nevěřím už dávno na iluze
podsvětí je mrtvo rozpadlo se v prach

zítřek zažehná tvé zoufalství tvůj strach
noc je studená a vlny příliš mrazí

svět vás zničil svět vás křísí sebevrazi

Kolik událostí tolik různých not
je mně líto těch kdož nenalezli bod
z jehož perspektivy *ne* se mění v *ano*
jak se mění večer v noc a noc v své ráno
v kterém rovnoběžky sbíhají se zas

Z pražské hvězdárny se hlásil k slovu čas

Vidím den kdy bude štěstím kopat v dole
je to báseň když se ztratí fantom hole
která zabíjí vás bídní trestanci
chceme svoje slunce dolů s monstrancí
vidím den kdy práci objevíme sami
z cesty strašidla a sochy s tírami

Vzýváš svoje malé křehké umění
stačí přidat jeden háček k písmeni
báseň kterou budou dokončovat věky
přehlušiti veslem lstivý hukot řeky

zmizí v jednom z nás a v druhém vyvěrá
jitra malá variace večera...

Denní zprávy letí kolem mne jak ptáci
deset milionů lidí hledá práci
chtěl bys zmizet světu jako hlupák pštros
umřel vysílením o hladu a bos
vyrábějí na vás granáty a miny
pětkrát denně změnit oblek figuríny
jež se roztahují v ráji výkladů
zrno hnije ty jdeš světem o hladu
mohu míti za kus niklu náruč ženy
likvidace fabrik trustů zlaté měny
zatímco je země štedrá jako dřív
spekulace vrhá do žump fůry skýv

A pak nemám míti strach že někdo chroptí
svět je Etna v níž to stále uvnitř soptí
brzy přijde čas a láva vyrazí
tisíc požárů se vznítí od sazí
uhlokope budeš míti zase práci
pak se rozpomenem na civilizaci

Ponenáhlu vidím ztráceti se dav
umíraje časem přestože jsi zdrav
avšak otvírá se nečekaná clona
zprávy o kritickém stavu Edisona
dýchá slábne dýchá mizí povlovně
sedě mezi poduškami v knihovně

A pak nemám křičet lidé někdo tone
když jste na smrt sláb můj tichý Edison
stroji který změnil svět svým výkonem
a pak nemám vzlykat před mikrofonom
jsou to vaše dobrá usměvavá ústa
země byla tmavá jako noc a pustá

už se chvěje v sněhu elektrický drát
už jsme svědky osvětlených promenád
už se budou hledat duše pod rentgenem
jako ichthyosauři pod neogénem
už se blíží k ránu zlatá rafie

cítím Edison už asi nežije

Co je mi teď do tvých slavných vynálezů
když ty uvadáš jak malá snítka bezu

osmdesát čtyři léta míti spěch
proto abys nabral naposled svůj dech
srdce slábne slábne avšak ještě buší
chtěl bys beze zbytku proměnit svou duši
v nové tvary v nové věčné bytosti
Všichni tvůrci umírají s lítostí!

Už je zase duše smutná po slavnosti
Už jste v pracovně a už tu není hostí
kolik potřeboval byste životů
abys zaplnil tu krajní prázdnotu
která číší vždycky za skončeným dílem
všecko plyne pranic není samo cílem

Myšlenka již vyřklš v tobě umírá
čím byl větší tím si více upírá
zachrání tě to čím žiješ právě nyní
skica šroubu leží pohozena v skříni
co ti pomůže tvá slavná minulost
když už nezbuduješ rozdělaný most
jenž je mostem k mnoha budoucím tvým mostům
křemen zasazený k drahocenným skvostům
kterým zaplnil jsi tuto vteřinu

ozáří víc život temnou bařinu
nežli celé staré granátové síně

je to strašné muset nechat poklad v hlíně

Smrti zápas s tebou vždy je nerovný
sedět uprostřed své tiché pracovny
býti vyrušován zbytečnými léky
zrazen nevděčnými budoucími věky
kterým letěls vstříc jak přední závodník

ještě jedenkrát si vyjít na chodník
ještě jednou moci potěšit se jarem
ještě rozloučit se s životem jak s darem
ještě jednou spát a ještě jednou bdít
ještě moci chutnat bez výčitek klid
ještě zapomenout na všechno co drtí
na smutek a úzkost z života i smrti

Elektřina tiše praská v ovzduší
spící vlaštovky to nijak neruší
deset hodin lidé chystají se k spánku
opilci čtou smutný zítřek z pekla džbáneků
v hloubi lidských srdcí hlodá naděje

utěšuje matky světce zloděje
lékaře i jejich věčné pacienty
lidi bez práce a majitele renty
ba i ty kdož neví o svém krajíci
mozky šílenců a umírající

V knihovně je tisíc nedočtených stránek
aniž zavřels knihu překvapil tě spánek
zájem o sto věcí vlídně utuchá
rozplývá se starost tíseň předtucha
mozek spí a srdce mechanicky bije
sen tě vede panoptikem poezie
kterou uvědomili si nemnozí
včleněn v tisícové metamorfózy
ztrácíš zbytek staré štvané osobnosti
slavní učenci hle jak jste v spánku prostí
strážník tancuje a sloup tě zatýká
mizí všechna stará problematika
prožil osud květin vlků lvů a sobů
umíráš a ihned zase vstáváš z hrobu
malé gesto z kraje v kraj tě přenese
a tak strašně nerad probouzeje se

Úzkost ze mne spadla úzkost černý sudí
i on usne pak se víckrát neprobudí
žízeň činnosti a strašák tiáry
zmizí když tě uložili na máry
pryč jsou starosti a pryč je stará skepse
příroda ti líbá tělo zubem sepse
nitka duše proměněná ve drátek
dává život milionům sluchátek
není vesničky kde rozpadnuv se v trosku
nezářil by rudý odlesk tvého mozku
zradil tebe nás však nikdy nezradí
na můj rukopis se tiše usadí
jako svatojanská muška na kraj listu
vytvořil sis zvláštní nadreálnou bystu
přesvědčivější než mešní oplatky
změněn zaživa v své čiré ostatky

Konec denních zpráv a v pokoji je šero
deštník oblohy se změnil v paví péro
noc se opět chvěla jako prerie
pod údery hvězdné artilerie
já jsem čočka v které všecko rozkládá se
krása světa ustupuje nové kráse
kráse zachycené na střepinu slov

noci kráčejí jak černý průvod vdov
Marta Marion a klamná Vincentina
už se nevrátí však zítra přijde jiná jiná
krásnější či méně zářivá
jiná pochmurná a jiná protiva
hvězdné spodničky a krajky na atlasu
v pláči provázejí slavný pohřeb času
je to závratné jak noční požár měst
zúčastníš se jej ty listopade hvězd
nebe magická a čirá početnice
vteřiny jak bílé dušičkové svíce
žlutý karneval a román měsíců
křečovitý chrapot desettisíců
mitry zvoníc jež se muzeálně tváří
černé mumie jež straší v kalendáři
praskající štíty bílá strašidla
mlýny klapající stará kormidla
duha jako páv jenž vždycky bude chlubný
jitřní polnice i pašijové bubny
studny vyleštěné klenotnice vod
řeky tropů v nichž se perlí hnědý jód
pěna šampaňského vína pampelišek
praskající došky legendárních stříšek
kostry mamutů jak dlouhé růžence

vodotrysk jenž ulpěl krví na střence
tanec dervišů a noční retré slona
tlukot srdce v mrtvém mozku Edisona
hysterický pláč jenž sráží s věže plech
a náš štkáním stokrát rozdrčený dech

Zemřel Edison a zemrou po něm jiní
život půjde dál tvá smrt jej nezastíní
zmizí v jednom z nás a v druhém vyvěrá
nymbus smrti jaká klamná pověra
přejdou dny a týdny měsíce a roky

vrať se k lešení své elastické sloky
každá písnička je drobný vynález
stokrát museli jste přejít tutéž mez
než se její zmatek koncentroval v rýmu
kolik soustředil jsi ve svých plicích dýmu
než jsem zachytl jej v krátké piece
stotisíckrát lovit vlny na řece
než tvůj rytmus našel v jejich tanci hranu
kolik zklamání a kolik otomanů
mám-li ztělesniti slovem polibek
přejdou dny a týdny přijde nový věk
proč bys obětoval modle utopii

denně trochu umírám a trochu žiji
oděn v čas jenž stále mění tuniku
pod dohledem hadích očí cyniků
v pekle denních zpráv jež nástrahy mně kladou
ostřelován denně jejich kanonádou
upjat jako fakír na jediný bod
lovec obrazů a létajících not

Pocit oříšek ty rozbíjíš mu hlavu
snové kosatce z nichž lisujeme šťávu
která zachvátí tě jako alkohol
miliony cest a jednu z nich si zvol
všechny vedou lidským labyrintem k smrti
měním se jak mění měsíc svoje čtvrti
je to stále tatáž bílá substance
chorál za rakví a píseň do tance
slina polibku a trpká slina hoře
křehkost fontány a kanonáda moře
šanson plískanic a vůně soboty
balet propadlišť a démant nahoty

Odpusťte mi dobrá příští pokolení
žil jsem v době kdy se rytmus stále mění
malárie válek plodí horečky

melancholie nám mává šátečky
revolta tě šírá jako kyselina
města babely jež rozleptala špína
odpusťte mi moji prudkou přeludnost
ve čtrnácti letech když jsem spatřil skvost
klidné oblohy jenž moje dětství zdobil
přejel po moravské vísce automobil
byl jsem v prvním okamžiku uchvácen
avšak potom přišla mobilizace
sotva začínal jsi rozuměti světu
školy změnily se v síně lazaretů
lidé otvírali s hrůzou obálky
pak jsem musel narukovat do války
v nemocnici šťastni jako ptáci v hrobě
toužili jsme s čistým srdcem po chorobě
vdechoval jsi celé noci narkózu
šťasten že mám také tuberkulózu
maskujete city pod plynovou maskou
nevěstky tě učí zacházeti s láskou
sotva svléklš pěšáckovu kapuci
vidím že je svět zas před revolucí
zachraňuješ v sobě roztráštěná světla
tvoje láska vždy se s nenávistí střetla
viděls směšnou profanaci svědomí

rád se uchyluješ do bezvědomí
z jehož féerie se rodí tisíc tvorů
moje vášeň je jak tanec meteorů
měníš neurčité prvky na zlato
hledáme tě pravá lidská podstato
je to groteskní a stokrát tě to zkuší
vidět jaké prvky skládají mou duši

Smějte smějte se mně lidé příštích let
pro mé popěvky pro bizarní můj svět
je to magické smět uvězniti síly
které působí že melancholik šílí
měnit fantomy a mlhy na mince
hledat pravdu v kobkách snu a blázince

První pátek v říjnu letošního roku
vyrazil mně z ruky elastickou sloku
potom překvapil mne rodící se den

Usínám a všechno ostatní je sen

SILVESTROVSKÁ NOC

1929

Nedaleko kamen pohled na arkýři
kudy syje večer svoje modré chmýří
k básníkově dlouhé černé hodince
dýchá básník bledé květy prosince

Silueta knih a jeho piana
vystupuje ve tmách jako ruina
která chová stopy jeho dětských lásek
jako černý močál hvězdné nebe pasek

Básník nemá kočku ač je slyšet zvenčí
pronikavé zvuky jiskry které tančí
které dávají nám její iluzi
Je to vítr který láme haluzi

Ach je prosinec však básník ten to neví
v pokoji je teplo on si sladce hoví
jak by seděl večer v létě v skleníku
V koutě zpívá horká voda v čajníku

On jenž dělá z lásky roztodivné hračky
dojímavé jako staré šněrovačky
pořadatel osvětlených zahrádek
on je nositelem starých pohádek

Tento dobrý pěstoun pokolení krásy
jako slunce udržuje zeměpásky
hlídač pokladů jež chtěli zakopat
způsobuje gestem ruky listopad

Způsobuje jara nad lukami ženství
tento pokračovatel všech náboženství
loví hostie jak pršky bělásků
on tak nepostradatelný pro lásku

A tak bázlivý on jenž zná smrt jen z dálky
nechápe proč dodnes zuří mor a války

ach je prosinec a noc a sobota
on se bojí znaje smysl života

Potmě sedá rád za hnědým psacím stolem
odkud odchází zpět jak alkoholem
k vašim osudům on jenž má vyšší moc
neví teď že začla silvestrovská noc

Silvestrovská noc ten chaos zlatých tváří
chaos těch kdož šťastně dočtli v kalendáři
těch kdož plní strachu před budoucností
píjí víno hrůzy víno úzkosti

Silvestrovská noc noc prskavek a střepů
kdy i starci dřepí v pekle vinných sklepů
kdy se svěřují i oni číšníkům
podobajíce se chvíli básníkům

Proč se vyhnul noční rozvášněné kobře?
Ach on neví sám však je mu takto dobře
Vypil mnoho sklenic vína v samotě
a teď sní o dlouhém šťastném životě

Básník dýchá život schoulen do kopretin
život lektvar z nejoslnivějších květin
které zemřely na slavné životy
básník jí rád tyto vzácné kompoty

Je tak mnoho věcí plných rajské shody
západ slunce který barví sklenku vody
když se do něj člověk cele pohříží
Kristus nebyl marně proklán na kříži!

Ach co vzácných věcí leží všude kolem
on to ví a proto sedí za svým stolem
maje kolem sebe větší čaromoc
než je tato divá silvestrovská noc

Květy na okně mu nahrazují jara
svět se pro něj rodí denně v modrých parách
on jenž zrušil rampu aby viděl dál
sedí bez pohnutí skoro jak by spal

Jeho ruka ležíc na okraji desky
dotýká se malé chladné arabesky
chladné a tak krásné že se zachvívá
že se bojí že se raděj nedívá

Čeho se to dotkl je to zlatý dukát?
Mnohem spíše je to drobná chladná ruka
cudná nehnutá jak malá mihule
Jeho ruka leží na ní strnule

Kdo ho navštívil jak vzácný přízrak vody
a tak lehounce že neskřípaly schody
Přestože ho lehká hrůza pojímá
tento delikátní host jej dojíká

Ruka bez prstýnku hladký opál dlaně
ruka jež by mohla náležeti panně
čiré jako by ji přitáh myšlenkou
v snění za vzdálenou věčnou milenkou

Jak je nespělý a jak by se bál zvuku
neodvažuje se políbit tu ruku
cudnou tak že je až skoro mrazivá
krásnou tak že je až skoro neživá

Ne ta ruka nežije už jeho vinou
patrně je jenom chladnou mlhovou

v kterou zhustilo se náhle záhrobí
vlivem soumraku a vlivem choroby

Avšak co tu tedy chce ta divná ruka
strašidelná jako stoleček jenž t'uká
a proč k němu vztáhla svoje zápěstí
jako by ho chtěla někam odvésti!

Je to ruka jako oblak nad vodami
Je to ruka která nosí telegramy?
Je to listonoška která nosí smrt?
Co chce od něho jak našla jeho čtvrt!

Kde se tu teď vzala náhle o Silvestru?
Básník má rád svého otce matku sestru
dělá mechanicky rukou velký kříž
básník je tak zděšen trpí přespříliš

Pak se chopí ruky která bíle svítí
chopí se jí jak by ji chtěl odstrčiti
avšak je tak sláb on jenž se křížuje
že se toho ani neodvažuje

Ach což přicházíš si smrti pro básníka
právě v okamžiku kdy se tě tak zříká
kdy si nalil dětství do své sklenice
teď kdy cvičí chromatické stupnice?

Nechci dosud ještě odejít smrti!
To je jak by zmizel měsíc v první čtvrti
Miluji vás noci hvězdných féerií
mám rád strach z tvých vražd a z periférií

Miluji tu havěť ponech mi ji ponech
mám rád červíky však jenom na záhonech
když jde matka s lucerničkou k večeru
sbírat housenky a plže v celeru

Čajník rachotí a básník je tak bledý
jako morfinista otrávený jedy
dívaje se do tmy v strašné nevěře
nedaleko kamen poblíž arkýře

kudy padá světlo promíšené zvuky
na těžítko tvaru malé dívčí ruky
jaké spatřiti lze v skříní optika
jež teď rozbil s gestem epileptika

Padá na lože a slyší šelest hrachu
drkotaje zuby z truchlivého strachu
před příchodem oné Černé Hodiny
která uskuteční jeho vidiny

Zatímco si venku v novoročním reji
lidé opojení vínem připíjejí
básník samou hrůzou okno zavírá
básník ví že každým dechem umírá

NEZNÁMÁ ZE SEINY

1929

Po deštíku který crčí v rákosí
rozmočené slunce pere do zástěry
Pradlenky jdou v páru s cínovými džbery
rozmočené slunce pere do zástěry
do zástěry která pluje po Seině
pradlenky jdou v páru jako na scéně
kráčí v průvodu jak izraelské dcery
jako malé tanečnice od opery
jdou jak Venuše jež tančí s podnosy
po deštíku který crčí v rákosí

Voda třpytí se jak nejvzácnější topas
pradlenky se do ní noří téměř po pas
jejich přítelkyně z domků od Seiny

prozpěvují s nimi jako sirény
zpívají a myslí přitom na rybáře
zahalené v modré odpolední páře
z které vystupuje černá lodní příd'
na níž suší lodník potrhanou síť
dívky zpívají a perou modré šátky
v kterých pyšní se na mariánské svátky

Jak je krásný úsměv těchto mladých pradlen
Jak je hezká Baucis jak je něžná Madlén
leknín líbá jejich ruce při prádle
odrážejí se v něm jako v zrcadle
v kterém plynou jejich léta s rybkami
v kterém stávají se dívky babkami
Kvečeru se hemží jejich šátky Seina
jejich šátky krásnými jak jejich jména
jejich nohy zulíbané vodníky
svítí rybářům a budí lodníky

Hezké pradlenky ó Ninon Baucis Irén
každý lodník dá se zlákat zpěvem sirén
Západ ozářil svůj démantový rant
nebe třpytilo se jako amarant
Seina hučela svůj náboženský chorál

noc se třpytila jak sněhobílý korál
noc se podobala žhavé ponorce
v dáli rozléhal se štěkot ze dvorce

Odkud přichází to ustrašené vytí
Měsíc sype prach na noční vlnobití
z nížin rozléhá se ozvuk mistrálu
jenž se mísí s tóny lodních chorálů
měsíc sype prach na noční vlnobití
na stín jenž se třpytí v potrhané síti
jako křídový či korálový trs
na bělostný dívčí zkamenělý prs
na bělostnou dívčí zkamenělou šíji
Z potopených dvorců zvony hranu bijí

V mramorové noci jako v skořápce
leží malá mrtvá dívka v kocábce
leží malá nahá utonulá žena
jejíž bledost třísní zenitová pěna
jako řídký cípek vlečky oděvu
jejíž malá ústa ztuhla v úsměvu
trvalém jak úsměv na posmrtné masce
v úsměvu jenž platil smrti jako lásce

který loudila jak labuť loudí zpěv
jako dává poraněný zemi krev

Mrtvá neznámá ty sestro hvězd a prachu
úsměve jenž skanuls do našeho strachu
rci co vidělas v té chladné vteřině
co tě rozněžnilo v noční bařině
Či je nic tak sladké když nás zbaví křídel
nic jež mele čas jak černý mlýnský hřídel
nic jež osvobozuje nás od lásek
nic jež osvobozuje nás od vrásek
rci cos viděla v svém smrtonosném snění
či je nic jen novým zdrojem jenž nás změní?

Mrtvá neznámá jsme děti bez rady
Či snad otvírá smrt hvězdné zahrady
v kterých všechny slzy promění se na smích
jako v legendách a v hašišových básních?
Anebo je věčnost jenom prázdný úl
vyschlá hradní studna vyčerpaný důl
rozpadený krystal rozmočená sůl?
Či je člověk jenom vratký somnambul
který zapomíná při probuzení
na svůj rodný dům a na své vězení?

Seina burácí a smečka v dvorcích vyje
Však v tvém úsměvu je hvězdná harmonie
sladší nežli harmonie večera
vážnější než stará mešní opera
vágnější než vlahé umírání květů
měkčí nežli něžný štětec Tintorettův
okouzlený jako krutost Dalily
konejšivý jako ticho mohyly
prostý jako šedé lišejníky dvorů
závratný jak tanec hvězd a meteorů

Odvrátila jsi se v smrti od žalu
který zavedl tě k proudům močálu
jako choroba jak vichřice jak hlad
Smrti nádherná jak horský vodopád
oslňující svou korunou jak had
trouchnivá jak močál děsivá jak hrad
smrti talismane potopených chrámů
pečeti již líbám pečeti již lámu
odvracím se od tvých purpurových měst
odvracím se od tvých zrcadel a hvězd

Mrtvá neznámá ty modrá labuť
kterás pila z vody zapomenutí
malé pradlenky jdou ve svátečních třásních
pohřbítí tvůj úsměv který lovím v básních
jdou jak Venuše jež tančí s podnosy
po deštíku který crčí v rákosí
nesou jako urny svoje prázdné džbery
kráčí v průvodu jak izraelské dcery
kráčí v průvodu jdou vážně od ofěry
za mrtvou již slunce pere do zástěry

EDIČNÍ POZNÁMKA

Knih *Básně noci*, jedna z nejvýznamnějších v moderní české poezii, poprvé vydaná na jaře 1930 jako 249. svazek edice Aventinum (dr. Ot. Štorch-Marien, Praha) v úpravě F. Muziky a dedikovaná *Památce Otokara Březiny*, vznikla shrnutím sedmi velkých básnických skladeb z let 1922-1929. Ve své původní podobě vyšla ještě na podzim 1930 opět v Aventinu a ze stejné sazby a pravděpodobně i z téhož nákladu r. 1938 u Fr. Borového v Praze; všechna tato vydání jsou víceméně tzv. „obálková“ – text zůstal (i s chybami, např. v Podivuhodném kouzelníku *Nový zázrak* m. *Nový zrak*), nově se sázela a tiskla jen obálka (obálku pro nakladatelství Borový nově navrhl K. Teige), dále list s nakladatelskou značkou, patitul, titul, obsah a tiráž. Teprve vydání z roku 1948 (opět nakladatelství Fr. Borový, 76. sv. knihnice České básně, grafická úprava,

obálka a vazba Františka Muziky), v tiráži označené jako páté, bylo tištěno z nové sazby a teprve do něho byla (za Edisona) zařazena báseň Signál času. Roku 1952 vyšly Básně noci (s datací 1921-1929 v podtitulu) jako druhý svazek souborného Díla Vítězslava Nezvala, vydávaného nakladatelstvím Československy spisovatel. Pro toto vydání v Díle básník text upravoval, na některých místech pronikavě, zvláště ve Smuteční hraně za Otokara Březinu, v básni Noci, v Podivuhodném kouzelníku, v Akrobatovi a v Silvestrovské noci. Podle tohoto znění „poslední ruky“ vyšly Básně noci ještě jednou – jako 17. svazek edice Skvosty (Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1959, vazba a grafická úprava František Muzika, edičně připravil a ediční poznámku napsal Vladimír Justl). Vydavatel této první posmrtné edice – počítaje obálková vydání z let 1930 až 1938 za vydání tři a dovozuje, že označení 4. vydání na obálce, na titulním listě a v tiráži z vydání z r. 1938 je omyl – označil vydání ve Skvostech za vydání šesté.

Jestliže Básně noci vycházejí nyní tedy posmé jako soubor, jednotlivě vyšla většina z nich už víckrát, nehledě na přetisky v antologiích.

Podivuhodný kouzelník, nejstarší z Básní noci, vznikl o velikonocích roku 1922 (a nikoli v roce 1921, jak udávala datace ve vydáních Básní noci z let 1930-1948, tím méně 1929, kterýžto rok – patrně rok nevelkých úprav skladby – je uveden ve vydání z r. 1952); to vyplývá z Předmluvy k dosavadnímu dílu, kterou básník otiskl jako úvod druhého

vydání své prvotiny Most (1937. str. 22) a dosvědčuje to také Nezvalův neodeslaný a nedokončený dopis Jiřímu Mahenovi z 11. března 1922, kde básník cituje čtyřverší, které se pak stalo předzpěvem skladby, a dodává: „Tak rád bych ho o velikonocích udělal, ‚Podivuhodného kouzelníka‘“ (Jiří Hek-Štěpán Vlašín, Nové objevená korespondence Jiřího Mahena a Vltězslava Nezvala, Sborník Národního muzea v Praze, řada C, literární historie, sv. IX, č. 3, str. 124). O Podivuhodném kouzelníku jako o hotové skladbě se zmiňuje Nezvalův dopis Mahenovi z července 1922, který také zaznamenává vřelé přijetí rukopisné skladby v Devětsilu (uvedená korespondence str. 125). Tiskem Podivuhodný kouzelník vyšel poprvé na podzim 1922 v Revolučním sborníku Devětsil (nakladatelství Večernice V. Vortel, str. 32-50) s dedikací *Jiřímu Mahenovi k 12. 12. 1922* (tj. k Mahenově čtyřicítce) a podruhé v září 1924 s kresbami Jindřicha Štyrského v reprezentativní Nezvalově poetické knize Pantomima (1. sv. edice Pražské saturnálie, Ústřední studentské knihkupectví a nakladatelství, str. 59-86) s dedikací *Jiří Mahenovi*. Skladba prošla pozoruhodným textovým vývojem. Napsána těsně před básníkovým příklonem k Devětsilu proměňovala se už před prvním otiskem, jak ukazují zachované rukopisy; dodatečně vzniklé, ale už v prvním otisku uveřejněné poetické „drobné partie“ skladby (zejména cyklus kouzelníkových metamorfóz, který vystřídal původní cyklus lyrických veršů vesničky dětství) a některá další místa Nezval ve vydání r. 1952 vypustil.

Akrobat, časově druhá skladba *Básní noci* vznikla – podle datace připojené v prvním otisku – v lednu a únoru 1927, tiskem vyšla jako 1. sv, „edice českých autorů“ *Plejada* v létě 1927 nákladem R. Škeříka v Praze, v úpravě Víta Obrtela. Od r. 1930 je součástí *Básní noci*. Dedikace se neměnila.

Edison vznikl u rodičů v Dalešicích na podzim 1927, pravděpodobně 30. 10. a v následujících dnech: 30. 10. Nezval zakončil *Kroniku* z konce tisíciletí (dopis Mahenovi z téhož dne, viz listář Adresát Jiří Mahen, 1964, str. 67); Edisona začal psát ze zmatku nad dokončeným rukopisem *Kroniky* „jedné neděle na konci podzimu“ (Předmluva k dosavadnímu dílu, Most, 1937, str. 31), „jednu neděli koncem října 1927“ (*Z mého života*, 1959, str. 154) – tj. zřejmě právě onoho 30. 10. Skladbu pak básník předčítal J. Mahenovi 19. 11., ale už 15. 11. Mahen odpovídal Nezvalovi na dopis nebo lístek, jímž básník oznamoval svůj příjezd do Brna. Skladba vyšla poprvé v létě 1928 opět u R. Škeříka v Praze jako 5. svazek „edice českých autorů“ *Plejada* s obálkou a vazbou Víta Obrtela. Sloupcový korekturní obtah tohoto prvního vydání, zachovaný v básníkově pozůstalosti, ukazuje, že dedikace *Edisonovi / jenž stvořil víc světél / nežli bůh sopek / vynálezci nové epochy / Američanu / hrdinovi XX. století / a všech věků tuto malou odyseu / básník Evropan Čech / Vítězslav Nezval* (tato dedikace vyšla jen ve vydání r. 1928) byla připojena dodatečně; její strojopisný koncept je však datován už dnem 9. listopadu 1927

– což je patrně datum dokončení skladby. Text Edisona, od prvního otisku již velmi stabilní a téměř nedotčený ani při úpravách Básní noci pro vydání r. 1952, prodělal před uveřejněním určitý vývoj; v uvedeném korekturním obtahu jsou naznačeny zásahy, jimiž básník odstranil „některé škaredé verše, příliš životopisné“, o kterých psal nakladateli 5. prosince 1927 (neodeslaný dopis, otištěn v Kultuře 1962, č. 13, str. 3, 29. 3.). Od r. 1930 je Edison součástí Básní noci, třikrát byl však vydán i mimo ně: dvakrát spolu se Signálem času (Edison, báseň o pěti zpěvech s doslovem Signál času, Fr. Borový 1940, edice České básně sv. 44, obálka Fr. Muzika; Edison. Signál času. Ilustrace, vazba a předsádky Josef Šíma. Graficky upravil Václav Rein. Doslov napsal Jiří Taufer, ediční poznámku Vladimír Justl, SNKLHU, 1960, edice Nesmrtelní sv. 50), jednou navíc s Podivuhodným kouzelníkem a Neznámou ze Seiny jako 6. sv. edice Květy poezie (Mladá fronta, 1958, doslov Jiří Hájek).

Dedikace Smuteční hrana za Otokara Březinu vyšla poprvé v časopise ReD z, č. 8, str. 253, duben 1929, bibliofilsky samostatně nákladem a tiskem J. Portmana v Litomyšli (leptem a kresl. titul. vign. vyzdobil J. Konůpek), 1929.

Silvestrovskou noc vydalo poprvé bibliofilsky nakladatelství Sfinx B. Jandy v Praze jako soukromý tisk pro své přátele k Novému roku 1930, úpravu navrhl F. J. Müller, ilustrace kreslila akad. malířka Toyen. Už pro vydání v Básních noci r. 1930 básník

skladbu upravoval a dále její text měnil zvláště ve vydání r. 1952.

Signál času vznikl r. 1931 a poprvé vyšel v neděli 25. 10. 1931 v Příloze Lidových novin pro společnost... str. 1-2, s kresbou Ed. Milena a podtitulem *Panychida Za Tomáše Alvu Edisona*; téhož dne byla skladba uvedena rovněž jevištně – v recitaci V. Vydry ml. a v režii B. Stejskala. Roku 1931 v prosinci vyšel *Signál času* bibliofilsky v nakladatelství Fr. Borový v Praze, v grafické úpravě Karla Teiga (s podtitulem *Panychida za Edisona*) a potřetí byl otištěn s tímž podtitulem v Nezvalově sbírce *Skleněný havelok* (básně 1931, obálka, typó a vazba K. Teige, Fr. Borový, jaro 1932, str. 9-32). Originál strojopisu, shodného s textem vydání bibliofilského a ve *Skleněném haveloku*, je uložen v básníkově pozůstalosti. Pro vydání s Edisonem v roce 1940 i pro další vydání Nezval *Signál* stále upravoval: vypustil (ve srovnání s otiskem z let 1931-1932) čtyři pasáže celkem o 36 verších a další místa upravil. Zásahy pro vydání r. 1940 byly vynuceny protektorátními poměry.

Za základ našeho vydání *Básní noci* jsme zvolili text knihy z roku 1948, a to proto, že znění z r. 1952 je silně poznamenáno deformujícím tlakem kulturně-politických poměrů počátku 50. let. Jak vyplývá z poznámky o „některých vydáních“ se škrty (*Z mého života*, 1959, str. 89) a jak potvrzuje i svědectví básníkovy ženy Františky Nezvalové, Nezval nepovažoval text *Básní noci* z r. 1952 za definitivní a napříště jedině platný. Vzhledem k tomu, že

úprava z r. 1952, motivovaná ohledem k soudobé normě morální, politické, estetické, ba i jazykové, je široce dostupná v desetitisícových nákladech, považujeme za účelné vrátit se k textu původnímu, k oněm Básním noci, které jsou součástí básnického odkazu meziválečné umělecké avantgardy.

Od vydání Básní noci v r. 1948 se naše edice odchyľuje jen přizpůsobením progresivní variantě pravopisné normy (v cizích slovech píšeme kvantitu i tam, kde Pravidla dovolují psát bez ní, ale kde výslovnost je jednoznačně dlouhá; tam, kde je však možná výslovnost krátká, např. milion, ponecháváme ovšem původní znění) a opravou zjištěných omyľů.

Milan Blahynka

OBSAH

DEDIKACE 8
SMUTEČNÍ HRANA
ZA OTOKARA BŘEZINU 9

NOCI 11

PODIVUHODNÝ KOUZELNÍK 17

PŘEDZPĚV 19
ZPĚV PRVNÍ 20
ZPĚV DRUHÝ 25
ZPĚV TŘETÍ 28
ZPĚV ČTVRTÝ 32
ZPĚV PÁTÝ 39
ZPĚV ŠESTÝ 46
ZPĚV SEDMÝ 61

AKROBAT 67
SLAVNOST 69
VYZNÁNÍ 75
AKROBAT 93

EDISON 99

SIGNÁL ČASU 121

SILVESTROVSKÁ NOC 139

NEZNÁMÁ ZE SEINY 149

EDIČNÍ POZNÁMKA 157

VÍTĚZSLAV
NEZVAL
BÁSNĚ
NOCI

TEXT PŘIPRAVIL A EDIČNÍ POZNÁMKU
NAPSAL MILAN BLAHYNKA. PŘEBAL
A VAZBU NAVRHLA A GRAFICKY UPRA-
VILA LUCIE WEISBERGROVÁ. VYDAL
ODEON, NAKLADATELSTVÍ KRÁSNÉ LI-
TERATURY A UMĚNÍ, N. P., JAKO SVOU
2104. PUBLIKACI V REDAKCI KRÁSNÉ
LITERATURY, PRAHA 1966. 223. SVAZEK
KLUBU ČTENÁŘŮ. ODPOVĚDNÝ REDAK-
TOR VLADIMÍR REIS. TECHNICKÁ
REDAKTORKA LUDMILA ZAPLETALOVÁ.
VYTISKLA POLYGRAFIA 3, N. P., ZÁVOD
JIRŮHO DIMITROVA, PRAHA 7. 4,26 AA, 4,43
VA. D-12*60006. VYDÁNÍ SEDMÉ,
V ODEONU DRUHÉ. NÁKLAD 220000
VÝTISKŮ.

01-063-66 – 13/43
NEPRODEJNÁ ČLENSKÁ PRÉMIE